

Tyrimas „XXI amžiaus kompetencijos: ko nori studentai, ko tikisi darbdaviai ir ką siūlo aukštosios mokyklos“

**Tyrimo partneriai:
Vilniaus kolegija
Alytaus kolegija
Šiaulių valstybinė kolegija
Utenos kolegija**

2017, Klaipėda

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

TURINYS

TURINYS.....	2
SANTRAUKA.....	3
1. BENDRŲJŲ KOMPETENCIJŲ AKTUALIZAVIMO TEISĖS AKTUOSE IR MOKSLINIUOSE ŠALTINIUOSE APŽVALGA	5
1.1. Bendrųjų kompetencijų aktualizavimas Europos sąjungos teisės aktuose	5
1.2. Bendrųjų kompetencijų svarbos įvardinimas ir klasifikavimas nacionaliniuose teisės aktuose..	14
1.3. Bendrųjų kompetencijų klasifikacijos mokslinėje literatūroje apžvalga.....	20
1.4. Bendrųjų kompetencijų taikomų tyrimų apžvalga	24
2. XXI AMŽIAUS KOMPETENCIJŲ POREIKIO IR PASIŪLOS EMPIRINIS TYRIMAS	33
2.1. XXI amžiaus kompetencijų poreikio ir pasiūlos tyrimo metodologija	33
2.2. XXI amžiaus kompetencijų poreikio ir pasiūlos tyrimas: studentų apklausa	34
2.3. XXI amžiaus kompetencijų poreikio ir pasiūlos tyrimas: darbdavių kokybinė apklausa	43
2.4. XXI amžiaus kompetencijų poreikio ir pasiūlos tyrimas: dokumentų analizė.....	53
Išvados.....	53

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

SANTRAUKA

Siekiant suformuoti XXI a. aktualių kompetencijas modelį atlikta Europos sąjungos ir nacionalinių teisės aktų apžvalga, nagrinėti bendrąsias kompetencijas analizuojantys moksliniai šaltiniai, apžvelgti per paskutinius 10 metų atlikti bendrųjų kompetencijų vertinimo taikomieji tyrimai. Bendrųjų kompetencijų esminiai aspektai jau daugiau nei dešimtmetis yra aktualizuojami Europos sąjungos ir nacionalinėje švietimo politikos darbotvarkėse, nagrinėjami moksliniuose ir taikomuosiuose darbuose. XXI a. kompetencijos yra suprantamos kaip įgūdžiai, reikalingi aktyviai dalyvaujant žinių visuomenės ir ekonomikos gyvenime, darbo rinkoje ir darbe, sparčiame, tikrame bendruomenės ir demokratijos gyvenime. Atlikus dokumentų ir mokslinių šaltinių analizę nustatyta, kad dažniausiai aktualiomis įvardinamos bendravimo gimtąja ir užsienio kalba, skaičiavimo ir tikslųjų bei gamtos mokslų, skaitmeninio raštingumo, mokėjimo mokytis, socialinio ir pilietinio aktyvumo, iniciatyvumo ir verslumo, kultūrinio sąmoningumo ir raiškos, atsakingumo kompetencijos.

Apibendrinant empirinių tyrimų rezultatus galima teigti, kad pastebima dermė tarp analizuojamų XXI amžiaus bendrųjų kompetencijų įvertinant tai ko nori studentai, ko tikisi iš jų darbdaviai ir tai ką deklaruoja siūlančios aukštosios mokyklos. Studentai didžiausią prioritetą teikia bendravimo gimtąja kalba (65 proc.) kompetencijai, kuri 100 proc. plėtojama aukštojo mokslo įstaigų įgyvendinamose programose. Darbdaviai kaip aktualiausią kompetenciją išskiria socialinio ir pilietinio aktyvumo (92,6 proc.) kompetenciją, o mažiausiai aktualiomis laiko skaičiavimo ir tikslųjų bei gamtos mokslų (23,9 proc.) ir kultūrinio sąmoningumo ir raiškos (23,5 proc.) kompetencijas. Verta atkreipti dėmesį, jog nors darbdaviai aktualiausia laiko socialinio ir pilietinio aktyvumo kompetenciją, tačiau aukštojo mokslo įstaigų įgyvendinamose programose šiai kompetencijai (83 proc.) skiriama mažiau dėmesio. Pastebima, kad tų kompetencijų (bendravimo gimtąja kalba ir atsakingumo), kurioms aukštojo mokslo įstaigų įgyvendinamose programose skiriama daugiausia dėmesio jų plėtotei, darbdaviai nelaiko aktualiausiomis. Nors buvo minėta, jog darbdaviai nelaiko atsakingumo kompetencijos (84,3 proc.) aktualiausia, tačiau teikia didžiausią prioritetą (64,74 proc.). Taip pat pastebima, jog nors darbdaviai socialinio ir pilietinio aktyvumo kompetenciją įvardina kaip aktualiausią, tačiau teikia mažiausią prioritetą (7,84 proc.). Išanalizavus aukštojo mokslo įstaigų studijų aprašus nustatyta, jog aukštojo mokslo įstaigose yra ugdomos visos bendrosios kompetencijos, tačiau aukštojo mokslo įstaigose daugiausiai dėmesys atkreipiamas į bendravimo gimtąja kalba (100 proc.) ir atsakingumo (100 proc.) kompetencijų plėtote. Aukštojo mokslo įstaigų įgyvendinamose studijų programose taip pat nemažai dėmesio skiriama bendravimo užsienio kalba

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

(91,5 proc.), skaitmeninio raštingumo (97,5 proc.) ir mokymosi mokytis (93,2 proc.) kompetencijų plėtotei. Aukštojo mokslo įstaigų įgyvendinamose programose mažiausiai dėmesio skiriama kultūrinio sąmoningumo ir raiškos (80,5 proc.) kompetencijos plėtotei.

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

1. BENDRŲJŲ KOMPETENCIJŲ AKTUALIZAVIMO TEISĖS AKTUOSE IR MOKSLINIUOSE ŠALTINIUOSE APŽVALGA

Siekiant suformuoti XXI a. aktualių kompetencijas modelį atlikta Europos sąjungos ir nacionalinių teisės aktų apžvalga, nagrinėti bendrąsias kompetencijas analizuojantys moksliniai šaltiniai, apžvelgti per paskutinius 10 metų atlikti bendrųjų kompetencijų vertinimo taikomieji tyrimai.

1.1. Bendrųjų kompetencijų aktualizavimas Europos sąjungos teisės aktuose

Bendrųjų kompetencijų esminiai aspektai jau daugiau nei dešimtmetis yra aktualizuojami Europos sąjungos švietimo politikos darbotvarkėje.

Europos Komisijos dokumentas „Mokymosi visa gyvenimą memorandumas“, 30.10.2000 SEC (2000) 1832 buvo paskelbtas 2000 metais. Jo tikslas buvo paskatinti visos Europos diskusiją apie visapusišką mokymosi visą gyvenimą strategiją individualiu ir instituciniu lygiu asmeninio ir viešojo gyvenimo sferose. Šiame dokumente bendrieji gebėjimai apibūdinami kaip įgūdžiai, reikalingi aktyviai dalyvaujant žinių visuomenės ir ekonomikos gyvenime. Memorandume akcentuojama „*nauji pagrindiniai įgūdžiai – visiems*“ (<http://ec.europa.eu/education/lifelong-...> [žiūrėta: 2017 m. birželio 24 d.]). Dokumente keliamas tikslas – garantuoti visuotinę ir nuolatinę mokymosi prieinamumą, kad būtų įgyjami bei atnaujinami įgūdžiai, reikalingi dalyvaujant žinių visuomenės gyvenime. Tai XXI a. Europoje yra aktyvios pilietybės ir užimtumo pagrindas. Ekonominiai ir socialiniai pokyčiai modifikuoja ir modernina pagrindinius įgūdžius, kuriuos kiekvienas privalo turėti kaip minimumą, kad galėtų dalyvauti darbinėje veikloje, šeimos ir visų lygių visuomenės gyvenime – nuo vietos iki Europos. Nauji svarbiausi įgūdžiai, įrašyti Lisabonos Europos Tarybos išvadose (26 paragrafas), yra šie: *informacinės technologijos (IT), užsienio kalbos, technologinė kultūra, verslininkystė ir socialiniai gebėjimai* (<http://ec.europa.eu/education/lifelong-...> [žiūrėta: 2017 m. birželio 24 d.]). Tai nėra išsamus sąrašas, bet jis apima svarbiausias sritis. Taip pat tikslinga paminėti, kad dokumente neparašyta, kad tradiciniai mokėjimo skaityti ir skaičiuoti įgūdžiai nebėra svarbūs. Būtina pažymėti, kad tai ne mokyklinių dalykų ar disciplinų sąrašas. Čia apibūdinamos tarpdalykinės žinių ir kompetencijų sritys. Pavyzdžiui, užsienio kalbų mokymasis apima techninius, kultūrinius ir estetinius bendravimo gebėjimus. Bendrieji, profesiniai ir visuomeniniai įgūdžiai vis dažniau sutampa turinio ir funkcijos prasme.

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

Šis Memorandumas apibrėžia naujus pagrindinius įgūdžius, reikalingus aktyviai dalyvaujant žinių visuomenės ir ekonomikos gyvenime – darbo rinkoje ir darbe, sparčiame, tikrame bendruomenės ir demokratijos gyvenime. Žmogus privalo suvokti savo tapatybę ir gyvenimo tikslą. Kai kurie šių įgūdžių – pavyzdžiui, skaitmeninis raštingumas, – yra tikrai nauji, tuo tarpu kiti – pavyzdžiui, užsienio kalbos, – tampa vis svarbesni didesniai skaičiui žmonių nei anksčiau. Visuomeniniai įgūdžiai – pasitikėjimas savimi, kryptingumas, nebijojimas rizikuoti – taip pat tampa vis svarbesni, nes iš žmonių tikimasi daug autonomiškesnio elgesio, negu praecity. Verslininkystės įgūdžiai leidžia tiek patobulinti individualų darbą, tiek paįvairinti kompanijos veiklą; jie taip pat padeda kurti naujas darbo vietas egzistuojančiose įmonėse, ypač mažose ir vidutinėse, ir įsidarbinti pačiam (<http://ec.europa.eu/education/lifelong-...> [žiūrėta: 2017 m. birželio 24 d.]).

„Bendrieji visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimai – Europos orientaciniai metmenys“ buvo paskelbti 2006 m. gruodžio 30 d. kaip 2006 m. gruodžio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijos dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų, paskelbtos Europos Sąjungos oficialiojo leidinio priede. Šis dokumentas apibrėžė *bendrąsias kompetencijas* ir pateikė jų sampratą visoms ES šalims. Pagrindinis veiksnys, nulėmęs šio dokumento atsiradimą buvo nuolatinė socialinio, ekonominio visuomenės gyvenimo kaita ir ES institucijų siekis įgalinti Europos piliečius prisitaikyti prie nuolat besikeičiančių sąlygų ir prasmingai gyventi bei veikti toje aplinkoje.

Taigi, galima teigti, kad svarbiausias ES dokumentas apie bendrąsias kompetencijas yra Europos Parlamento ir Tarybos 2006 m. gruodžio 18 d. rekomendacija dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų (2006/962/EC).

Šiame dokumente gebėjimai apibūdinami kaip nuo aplinkybių priklausančių žinių, įgūdžių ir požiūrių visuma. *Bendrieji gebėjimai* – tai visų žmonių asmeniniam pasitenkinimui ir vystymuisi, aktyviam pilietiškumui, socialinei integracijai ir užimtumui reikalingi gebėjimai.

Orientaciniuose metmenyse nustatyti **aštuoni bendrieji gebėjimai** (http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_... [žiūrėta: 2017 m. birželio 24 d.]):

1. Bendravimas gimtąja kalba, kuris reiškia sugebėjimą žodžiu ir raštu reikšti ir aiškinti mintis, jausmus ir faktus (klausymas, kalbėjimas, skaitymas ir rašymas) ir bendrauti kalbine prasme tinkamu būdu įvairioje socialinėje ir kultūrinėje aplinkoje, kaip antai, švietimas ir mokymas, darbas, namai ir laisvalaikis. Žmogus turi išmanyti pagrindinį žodyną, funkcinę gramatiką ir kalbos funkcijas. Be to, tai ir pagrindinių žodžių sąveikų tipų, daugelio literatūrinių ir neliteratūrinių tekstų, pagrindinių įvairių kalbos taisyklių ir funkcinių stilių, kalbos variantiškumo bei bendravimo skirtingose situacijose išmanymas. Žmonės taip pat turėtų gebėti raštu ir žodžiu bendrauti įvairiose situacijose, stebėti savo bendravimą ir prisitaikyti prie situacijos. Be to, tai reiškia sugebėjimą rašyti ir skaityti

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

skirtingų tipų tekstus, ieškoti, rinkti ir apdoroti informaciją, naudotis pagalbinėmis priemonėmis, formuluoti ir įtikinamai dėstyti argumentus priklausomai nuo situacijos (http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_... [žiūrėta: 2017 m. birželio 24 d.]).

2. Bendravimas užsienio kalbomis, kuris didžia dalimi apima pagrindinius bendravimo gimtąja kalba įgūdžius: jis yra pagrįstas gebėjimu suprasti, reikšti ir aiškinti mintis, jausmus ir faktus raštu ir žodžiu (klausymas, kalbėjimas, skaitymas ir rašymas) atitinkamoje visuomeninėje aplinkoje – darbe, namuose, leidžiant laisvalaikį ir mokantis pagal kiekvieno norus ar poreikius. Bendravimas užsienio kalbomis reikalauja ir tokių įgūdžių, kaip antai tarpininkavimas ir tarpkultūrinis supratimas. Kiekvieno žmogaus mokėjimo lygis priklauso nuo keturių aspektų, skirtingų kalbų, išsilavinimo, aplinkos ir poreikių ar interesų. Norint mokėti papildomų ar užsienio kalbų reikia išmanyti žodyną ir funkcinę gramatiką bei pagrindinius žodinio bendravimo tipus ir kalbos funkcinis stilius. Svarbu žinoti apie visuomenėje įsigalėjusią tvarką, kultūrinius aspektus ir kalbų variantiškumą. Svarbiausi įgūdžiai – tai gebėjimas suprasti žodžiu perduodamą žinią, pradėti, palaikyti ir pabaigti pokalbį bei skaityti ir suprasti tekstą pagal asmeninius poreikius. Žmonės taip pat turėtų sugebėti tinkamai naudotis pagalbinėmis priemonėmis, be to, besimokydami visą gyvenimą neoficialiai mokytis kalbų (http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_... [žiūrėta: 2017 m. birželio 24 d.]).

3. Matematiniai gebėjimai ir pagrindiniai gebėjimai mokslo ir technologijų srityse. Matematiniai gebėjimai reiškia sugebėjimą mintyse ir raštu skaičiuojant sudėti, atimti, dauginti, dalyti ir nustatyti santykį sprendžiant įvairias kasdienių situacijų problemas. Pabrėžiamas procesas, veikla ir žinios. Matematiniai gebėjimai skirtingu mastu apima sugebėjimą ir norą naudoti minties matematinius metodus (loginis ir erdvinis mąstymas) ir išraišką (formulės, modeliai, grafikai ir (arba) schemas). Moksliniai gebėjimai reiškia sugebėjimą ir norą naudotis gamtos pasaulį aiškinančiomis žiniomis ir metodais siekiant iškelti klausimus ir padaryti įrodymais pagrįstas išvadas. Gebėjimai technologijų srityje suvokiami kaip šių žinių ir metodų taikymas atsižvelgiant į suprantamus žmogaus norus ar poreikius. Abi šių gebėjimų sritys apima žmogaus veiklos sukeltų pokyčių suvokimą ir piliečio asmeninę atsakomybę. Būtinios matematikos žinios – tai geras skaičių, matavimo vienetų ir struktūrų, pagrindinių operacijų ir pagrindinių matematinių išraiškų išmanymas bei matematinių terminų, sąvokų ir klausimų, į kuriuos galima matematiškai atsakyti, supratimas. Žmogus turėtų gebėti taikyti pagrindinius matematinius principus ir procesus kasdieniame gyvenime namuose ir darbe bei sekti ir vertinti argumentų seką. Jis turėtų gebėti mąstyti matematiškai, suprasti matematinius įrodymus ir bendrauti matematine kalba bei naudotis tinkamomis pagalbos priemonėmis. Mokslo ir technologijų srityje svarbiausios žinios apima pagrindinius gamtos pasaulio principus, pagrindines mokslo sąvokas, principus ir metodus, technologijas, technologinius produktus

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

ir procesus. Žmonės turėtų suvokti mokslo taikymo ir technologijų privalumus, apribojimus ir pavojų plačiajai visuomenei (susijusius su sprendimų priėmimu, vertybėmis, moraliniais klausimais, kultūra ir pan.) konkrečiose mokslo srityse, kaip antai medicina, ir mokslo bei technologijų poveikį gamtos pasauliui. Įgūdžiai – tai gebėjimas naudoti ir valdyti technologines priemones, mašinas ir mokslinius duomenis siekiant tikslo arba ieškant įrodymais paremto sprendimo ar išvados. Žmonės turėtų sugebėti atpažinti esminius mokslinio tyrimo bruožus ir pranešti apie išvadas bei pagrindimą kaip tokios išvados buvo padarytos. Gebėjimai apima požiūrį į kritinį vertinimą ir smalsumą, domėjimąsi etiškais dalykais ir pagarbą saugumui ir tvarumui, ypač mokslo ir technologijų pažangos, kuri yra susijusi su pačiu asmeniu, jo šeima, bendruomene ir visuotiniais klausimais, atžvilgiu (http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_... [žiūrėta: 2017 m. birželio 24 d.]..

4. Skaitmeninis raštingumas, kuris siejasi su patikimu ir kritišku informacinės visuomenės technologijų (toliau – IVT) naudojimu darbe, leidžiant laisvalaikį ir bendraujant. Jis yra paremtas pagrindiniais IRT įgūdžiais: kompiuterių naudojimu surandant, įvertinant, saugant, rengiant, pristatant informaciją ir ją keičiantis bei bendraujant ir dalyvaujant bendradarbiavimo tinkluose internete. *Svarbiausios su šiuo gebėjimu susijusios žinios, įgūdžiai ir nuostatos*: skaitmeniniam raštingumui būtinas geras supratimas ir žinios apie IVT pobūdį, vaidmenį ir galimybes kasdieniame gyvenime – asmeninėje ir socialinėje aplinkoje bei darbe. Tai apima pagrindines kompiuterines programas (tekstų apdorojimo programa, skaičiuoklės, duomenų bazės, informacijos saugojimo ir valdymo programos) bei supratimą apie interneto ir bendravimo elektroninėmis visuomenės informavimo priemonėmis (elektroninis paštas, tinklo priemonės) teikiamas galimybes leidžiant laisvalaikį, dalinant informaciją ir bendradarbiaujant tinkluose, mokantis ir atliekant tyrimus. Be to, žmonės turėtų suprasti, kaip IVT galėtų padėti siekiant kūrybiškumo ir naujovių bei išmanyti su turimos informacijos teisėtumu ir patikimumu susijusius klausimus bei etiškus IVT sąveikiojo naudojimo principus. Būtinai įgūdžiai: gebėjimas ieškoti, rinkti ir apdoroti informaciją bei ją naudoti lemiamu ir sisteminiu būdu įvertinant svarbą, atskiriant realius dalykus nuo virtualių ir atpažįstant sąsajas tarp pastarųjų. Žmonės turėtų gebėti naudotis priemonėmis rengdami, pristatydami ir suprasdami sudėtingą informaciją ir turėti interneto prieigos, paieškos ir naudojimosi galimybes; jie taip pat turėtų gebėti naudotis IVT siekdami sustiprinti kritišką mąstymą, kūrybiškumą ir naujoves (http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_... [žiūrėta: 2017 m. birželio 24 d.]..

5. Mokymasis mokytis, kuris reiškia gebėjimą atkakliai siekti mokslo. Veiksmingai valdydami laiką ir informaciją žmonės turėtų sugebėti organizuoti savo mokymąsi asmeniškai ir grupėse. Šis gebėjimas – tai mokymosi proceso ir poreikių supratimas, turimų galimybių nustatymas ir gebėjimas įveikti kliūtis siekiant sėkmingai mokytis. Tai reiškia, kad įgyjamos, apdorojamos ir

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

įsisavinamos naujos žinios ir įgūdžiai, siekiama gauti pagalbą ir ja naudotis. Mokymasis mokytis įpareigoja besimokančiuosius remtis turima mokymosi ir gyvenimo patirtimi, naudoti ir pritaikyti žinias ir įgūdžius įvairiose situacijose – namuose, darbe, šviečiantis ir lavinantis. Motyvacija ir pasitikėjimas yra ypač svarbūs žmogaus gebėjimams. Kai žmogus mokydamasis siekia konkrečių darbo ar karjeros tikslų, tuomet jis turėtų žinoti apie tiems tikslams būtinus gebėjimus, žinias, įgūdžius ir kvalifikaciją. Visais atvejais mokydamasis mokytis žmogus turi žinoti ir suprasti pasirinktas mokymosi strategijas, savo įgūdžių ir kvalifikacijos stipriąsias ir silpnąsias puses bei turi sugebėti ieškoti švietimo ir mokymo galimybių bei patarimų ir (arba) paramos, kurią jis gali gauti. Siekiant įgyti mokymosi mokytis įgūdžių reikia, pirmiausia, įgyti pagrindinių bendrųjų įgūdžių, kaip antai raštingumas, mokėjimas skaičiuoti ir IRT, kurie yra būtini toliau mokantis. Remdamasis šiais įgūdžiais žmogus turėtų sugebėti gauti, apdoroti ir įsisavinti naujų žinių ir įgūdžių. Tam reikia veiksmingai valdyti savo mokymosi, karjeros ir darbo situacijas ir ypač sugebėti toliau atkakliai mokytis, dėmesį skirti ilgai trunkantiems laikotarpiams ir kritiškai mąstyti apie mokymosi tikslus. Žmonės turėtų sugebėti skirti laiko savarankiškam ir organizuotam mokymuisi, o besimokydami taip pat bendradarbiauti, pasinaudoti ne vienalytės grupės teikiamais privalumais ir dalintis tuo, ko jau išmoko. Jie turėtų sugebėti įvertinti savo darbą ir, prireikus, ieškoti patarimų, informacijos ir paramos (http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_... [žiūrėta: 2017 m. birželio 24 d.]).

6. Tarpasmeniniai, tarpkultūriniai, socialiniai ir pilietiniai gebėjimai – tai visos elgesio formos, kai žmonės parengiami veiksmingam ir konstruktyviam dalyvavimui socialiniame ir darbo gyvenime, ypač vis įvairesnėje visuomenėje, ir, prireikus, konfliktų sprendimui. Pilietinis gebėjimas padeda žmonėms visapusiškai dalyvauti pilietiniame gyvenime remiantis socialinių ir politinių koncepcijų bei struktūrų žiniomis ir įsipareigojimu aktyviam ir demokratiškam dalyvavimui. Norint susikurti asmeninę ir socialinę gerovę būtina suvokti, kaip pasirūpinti puikia fizine ir psichine sveikata, kuri būtų asmeninis ir šeimos turtas, ir žinoti kaip sveikas gyvenimo būdas galėtų padėti tai pasiekti. Siekiant sėkmingo tarpasmeninio ir socialinio dalyvavimo yra ypač svarbu suprasti skirtingose visuomenėse ir aplinkoje (pvz., darbe) bendrai priimtinius elgesio ir elgsenos kodeksus ir žinoti bendras sąvokas, susijusias su asmenimis, grupėmis, darbo organizacijomis, lyčių lygybe, visuomene ir kultūra. Ypač svarbu suprasti Europos visuomenių daugiakultūrius ir socialinius bei ekonominius aspektus ir tai, kaip šalies kultūrinis tapatumas ir Europos tapatumas veikia vienas kitą. Šio gebėjimo pagrindas – tai konstruktyvaus bendravimo skirtingoje aplinkoje, skirtingų požiūrių išreiškimo ir supratimo, derėjimosi sukuriant pasitikėjimą ir supratimo išreiškimo įgūdžiai. Žmonės turėtų sugebėti susidoroti su stresu ir nusivylimu bei išreikšti tai konstruktyviai, taip pat turėtų atskirti asmeninę ir profesinę sritis. Požiūrių atžvilgiu šis gebėjimas yra pagrįstas bendradarbiavimu,

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

pasitikėjimu savimi ir sąžiningumu. Žmonės turėtų domėtis socialiniu ir ekonominiu vystymusi, tarpkultūriniu bendravimu, vertybių įvairove ir pagarba kitiems bei būti pasiruošę įveikti išankstinę nusistatymą ir daryti kompromisus. Pilietinis gebėjimas yra pagrįstas žiniomis apie demokratijos, pilietybės ir piliečių teisių sąvokas bei tuo, kaip jos yra išreikštos Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje ir tarptautinėse deklaracijose bei kaip įvairios institucijos jas taiko vietos, regionų, šalies, Europos ir tarptautiniu lygmeniu. Ypač svarbu žinoti Europos ir pasaulio istorijos bei dabarties pagrindinius įvykius, tendencijas ir pokyčių veiksmus bei socialinių ir politinių judėjimų tikslus, vertybes ir politikos kryptis. Įgūdžiai yra susiję su gebėjimu kartu su kitais aktyviai dalyvauti visuomeniniame gyvenime, rodyti solidarumą ir domėjimąsi problemų, kurios daro įtaką vietos ir platesnei bendruomenei, sprendimu. Tai – kritiškas ir kūrybiškas mąstymas bei konstruktyvus dalyvavimas bendruomenės ir (arba) kaimynystės veikloje bei sprendimų priėmimas įvairiais lygmenimis – nuo nacionalinio iki Europos, ypač balsuojant. Teigiamo požiūrio kūrimo pagrindas – tai visapusiškas žmogaus teisių, įskaitant lygybę, kuri yra demokratijos esmė, gerbimas ir skirtumų tarp įvairių religinių ar etninių grupių vertybių sistemų vertinimas bei supratimas. Jį sudaro ir priklausomybės savo vietai, šaliai, ES ir Europai bendrai bei pasauliui (jo daliai) jausmo atskleidimas, ir noras visais lygmenimis dalyvauti priimant demokratinius sprendimus. Konstruktyvus dalyvavimas taip pat yra susijęs su pilietiniais veiksmais, socialinės įvairovės ir sanglaudos bei tvaraus vystymosi palaikymu bei pasiruošimu gerbti kitų vertybes ir privatumą (http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_... [žiūrėta: 2017 m. birželio 24 d.]).

7. *Verstumai* reiškia žmogaus sugebėjimą idėjas pavesti veiksmais. Jis reiškia kūrybiškumą, naujoves ir pasirengimą rizikuoti bei gebėjimą planuoti ir valdyti projektus siekiant iškeltų tikslų. Tai kiekvienam žmogui praverčia kasdieniame gyvenime namuose ir visuomenėje, turėdami šį gebėjimą darbuotojai gali suprasti su jų darbu susijusį kontekstą ir išnaudoti galimybes, be to, tai yra konkretesnių įgūdžių ir žinių, kurios būtinos verslininkams pradėdant socialinę ar komercinę veiklą, pagrindas. Siekiant įgyti šį gebėjimą būtina žinoti apie esamas asmenines, profesines ir (arba) verslo galimybes, taip pat suvokti „bendresnį vaizdą“, t.y. žmonių gyvenimo ir darbo aplinką kuriančius dalykus, kaip antai platesnį ekonomikos veikimą, ir žinoti apie darbdaviui ar organizacijai iškilančius uždavinius bei atsirandančias galimybes. Žmonės turėtų žinoti etišką įmonių nuostatą ir kaip jie galėtų tapti gerąja jėga, pavyzdžiui, vykdydami sąžiningą prekybą ar dalyvaudami socialinės įmonės veikloje. Įgūdžiai yra susiję su veiksmu projektų valdymu (įtraukiant tokius įgūdžius, kaip planavimas, organizavimas, valdymas, vadovavimas ir delegavimas, analizavimas, pranešimas, ataskaitų išklauskimas ir įvertinimas bei protokolavimas) ir sugebėjimu dirbti savarankiškai bei bendradarbiaujant komandoje. Ypač svarbu nustatyti savo stipriąsias ir silpnąsias vietas, įvertinti ir

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

rizikuoti. Požiūris į verslumą apibūdinamas iniciatyvumu, veiksmumu, nepriklausomybe ir novatoriškumu asmeniniame ir socialiniame gyvenime bei darbe. Be to, tai yra susiję su motyvacija ir pasiryžimu siekti tikslų – asmeninių ar bendrų ir (arba) darbo (http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_... [žiūrėta: 2017 m. birželio 24 d.]).

8. Kultūrinė išraiška – įvairių kūrybinių idėjų, patirties ir emocijų išraiškų įvairoje terpėje, įskaitant muziką, scenos meną, literatūrą ir vizualinį meną, svarbos suvokimas. Kultūrinės žinios apima pagrindines žinias apie svarbiausius kultūrinius darbus, įskaitant populiariąją šiuolaikinę kultūrą, kuri yra svarbi žmonijos istorijos dalis nacionalinio ir Europos kultūros paveldo prasme, ir jų vietą pasaulyje. Ypač svarbu suprasti Europos (ir Europos šalių) kultūrinę ir kalbinę įvairovę, poreikį ją išlaikyti ir suvokti populiarinio skonio raidą bei estetinių veiksnių svarbą kasdieniame gyvenime (http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_... [žiūrėta: 2017 m. birželio 24 d.]).

Įvardinti įgūdžiai yra susiję su vertinimu ir išraiška – tai žmogaus įgimtų gebėjimų saviraiška įvairiomis raiškos priemonėmis ir vertinimas bei gėrėjimasis meno kūriniais ir spektakliais. Be to, tai yra gebėjimas susieti savo kūrybišką ir išraiškingą požiūrį su kitų žmonių nuomone ir nustatyti kultūrinės veiklos ekonomines galimybes bei jas įgyvendinti. Tvirtas tapatumo jausmas yra pagarbos ir atviro požiūrio į kultūrinės išraiškos įvairovę pagrindas. Teigiamas požiūris taip pat reiškia kūrybiškumą ir norą lavinti estetinį gebėjimą, pasitelkiant meninę saviraišką ir domėjimąsi kultūriniu gyvenimu (http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_... [žiūrėta: 2017 m. birželio 24 d.]).

Visi, aukščiau aprašyti *bendrieji gebėjimai* laikomi vienodai svarbiais, nes gali padėti gerai orientuotis žinių visuomenėje. Daugelis gebėjimų persipina ir papildo vienas kitą: vienai sričiai būdingi aspektai stiprina kitos srities gebėjimus. Svarbiausias mokymosi pagrindas – tai pagrindiniai kalbos, raštingumo, mokėjimo skaičiuoti bei informacinių ir ryšių technologijų (IRT) įgūdžiai, o mokytis padeda mokymasis mokytis. Yra keletas sąvokų, kurios yra pritaikomos visose Orientacinių metmenų srityse: kritinis mąstymas, kūrybingumas, iniciatyvumas, problemų sprendimas, pavojaus įvertinimas, sprendimų priėmimas ir konstruktyvus jausmų valdymas vaidina pagrindinį vaidmenį ugdant visus aštuonis bendruosius gebėjimus (http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_... [žiūrėta: 2017 m. birželio 24 d.]).

Europos Tarybos 2010 gegužės 11 d išvadose išryškinama svarba kompetencijų, kuriomis prisidedama prie mokymosi visą gyvenimą ir iniciatyvos „Nauji gebėjimai naujoms darbo vietoms“ įgyvendinimo, atkreipiamas dėmesys į būtinybę ugdyti bendruosius gebėjimus visuose švietimo lygiuose (<http://publications.europa.eu/resource/c> ... [žiūrėta: 2017-06-24]). Dokumente pabrėžiama, kad kompetencijų įgijimas ir tobulinimas yra itin svarbus siekiant pagerinti užimtumo perspektyvas ir padėti užtikrinti asmeninę realizaciją, socialinę aprėptį ir aktyvų pilietiškumą, nes asmens

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

kompetencijos rodo jo gebėjimą veikti organizuotai sudėtingomis, besikeičiančiomis ir neprognozuojamomis aplinkybėmis. Kaip išdėstyta rekomendacijoje dėl bendrųjų gebėjimų, kompetentingas asmuo gali derinti žinias, gebėjimus bei nuostatas ir taikyti anksčiau išmokus dalykus (nesvarbu, ar jie būtų išmukti per formalųjį ar neformalųjį mokymąsi arba savišvieta) bei juos panaudoti naujose situacijose [...]. „*Reikia stengtis parodyti, kad bendrosios kompetencijos yra svarbios visuose švietimo ir mokymosi lygiuose bei visuose gyvenimo etapuose bei situacijose. Reikia ne tik remti bendrųjų kompetencijų įgyvendinimą 2006 m. rekomendacijoje nustatytoje srityse, bet dėmesys taip pat turėtų būti skirtas tam, kad būtų kuo geriau pasinaudota rekomendacija siekiant remti mokymąsi visą gyvenimą, privalomajam švietimui pasibaigus.*

Reikėtų labiau skatinti remti įvairių bendrųjų kompetencijų įgijimą, atnaujinimą ir tolesnį tobulinimą profesinio švietimo ir mokymo bei suaugusiųjų švietimo srityse.

Kad studentai įgytų kompetencijų, kurių reikia darbo rinkai ir tolesniam mokymuisi bei mokslinių tyrimų veiklai, aukštojo mokslo įstaigose pirmenybė taip pat turėtų būti teikiama bendrųjų kompetencijų atnaujinimui, įgijimui ir tolesniam tobulinimui. Itin svarbu, kad aukštojo mokslo įstaigose studentams atitinkamais atvejais būtų sudaromos galimybės plėtoti gebėjimus bendrauti užsienio kalbomis, taip pat įgyti tvirtas bendrąsias kompetencijas, nes jos yra būtinos siekiant įgyti kitų kompetencijų, prisitaikyti prie skirtingos darbo aplinkos ir būti aktyviais piliečiais [...]“ (<http://publications.europa.eu/resource/c> ... [žiūrėta: 2017-06-24]).

Rutuliojant mokymosi visą gyvenimą ir bendrųjų kompetencijų idėją Taryba priėmė keletą dokumentų:

- Tarybos 2007 lapkričio 15 d. Rezoliuciją dėl „naujų gebėjimų naujoms darbo vietoms“ (2007/C 290/01) (http://publications.europa.eu/resource/cellar/b034348b-8112-4489-9709-69ea0afcdad4.0013.02/DOC_1 [žiūrėta: 2017 m. birželio 24 d.]])

- Tarybos 2010 gegužės 11 d. išvados dėl kompetencijų, kuriomis prisidedama prie mokymosi visą gyvenimą ir iniciatyvos „Nauji gebėjimai naujoms darbo vietoms“ įgyvendinimo (2010/C 135/03) (<http://www.elgpn.eu/elgpndb/files/47> [žiūrėta: 2017 m. birželio 24 d.]])

TUNING (2010) projektas „Europos švietimo struktūrų suderinamumas“ buvo orientuotas į aukštojo mokslo erdvę, siekiant struktūrizuoti ir generalizuoti studijų pakopų aprašus, studijų turinį, ypač siejant jį su mokymosi pasiekimais (angl. *learning outcomes*), aukštojo mokslo laipsnių įgijimo tvarka. TUNING projekte **bendrosios kompetencijos yra skaidomos į tris sritis** (<http://www.unideusto.org/tuningeu> ... [žiūrėta: 2017-06-24]):

Instrumentinės kompetencijos: jungiančios pažintinius gebėjimus, metodologinius, technologinius ir kalbinius gebėjimus (gebėjimas analizuoti ir sisteminti; gebėjimas organizuoti ir

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

planuoti; pagrindinės bendrosios žinios; specialybės pagrindų išmokimas; bendravimas žodžiu ir raštu gimtąja kalba; antrosios (užsienio) kalbos žinios; elementarūs kompiuteriniai gebėjimai / įgūdžiai; informacijos apdorojimo įgūdžiai (gebėjimas rasti ir analizuoti informaciją iš skirtingų šaltinių); gebėjimas spręsti problemas; gebėjimas priimti sprendimus).

Tarpasmeninės kompetencijos: individualūs gebėjimai, kaip, pavyzdžiui, socialiniai įgūdžiai (socialinis bendravimas ir bendradarbiavimas); (kritinės ir savikritinės savybės; darbas grupėje; tarpasmeniniai gebėjimai; gebėjimas dirbti tarpdisciplininėje grupėje; gebėjimas bendrauti su kitų sričių žinovais; gebėjimas atsižvelgti į įvairovę ir daugiakultūriškumą; gebėjimas dirbti tarptautinėje aplinkoje; etiniai įsipareigojimai).

Sisteminės kompetencijos: su sistemomis susiję gebėjimai ir įgūdžiai (supratimo, žinių ir suvokimo derinimas, šių kompetencijų lavinimui būtinos prieš tai įgytos instrumentinės ir tarpasmeninės kompetencijos) (gebėjimas žinias taikyti praktikoje; gebėjimai atlikti mokslinius tyrimus; gebėjimas mokytis; gebėjimas prisitaikyti prie naujų situacijų; lyderystė / vadovavimas; kitų šalių kultūrų ir papročių supratimas; gebėjimas dirbti savarankiškai; projektų rengimas ir jų vadyba; iniciatyvumas ir verslumas; dėmesys kokybei; užsispyrimas ir noras laimėti).

Šiame dokumente ypatingas dėmesys skiriamas kompetencijų klasifikacijai ir kiekvienos grupės apibūdinimui. Lingvistiniai gebėjimai yra priskiriami pirmajai kompetencijų grupei (t. y. instrumentinėms kompetencijoms), kuri dar apima kognityvinius, metodologinius ir technologinius gebėjimus. Šiai kompetencijų grupei priklauso geri studento komunikaciniai gimtąja kalba raštu ir žodžiu gebėjimai bei antrosios kalbos žinios ir gebėjimai (<http://www.unideusto.org/tuningeu> ... [žiūrėta: 2017-06-24]).

Tarpasmeninės kompetencijos – tai asmeninės savybės, susijusios su gebėjimu reikšti mintis ir jausmus, socialiniai įgūdžiai; sisteminės kompetencijos – tai gebėjimai, susiję su visomis sistemomis.

Vienas pagrindinių bendrųjų kompetencijų bruožų yra jų perkeliamumas (angl. *transferability*). Kaip sudėtinės kompetencijų dalys įvardijamos žinios, įgūdžiai, nuostatos, vertybės, elgsenos modeliai, kultūrinis ir pilietinis sąmoningumas.

Bendrųjų kompetencijų perkeliamumas reiškiasi ne tik kaip jų universalumas, bendrosios kompetencijos įgalina pačius besimokančiuosius „peržengti“ *įvairias ribas – jos sudaro sąlygas bendrauti ir bendradarbiauti įvairių sričių specialistams, padeda nuolat mokytis ir tobulėti, teikia lankstumo profesiniame kelyje, kviečia elgtis pagal etinius įsipareigojimus, padeda besimokantiems tapti sąmoningais ir aktyviais profesinės bendruomenės ir visuomenės nariais ir kurti savo prasmingą gyvenimą. Taigi, bendrosios kompetencijos yra tarsi asmens profesinės veiklos,*

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

socialinio gyvenimo ir būties jungiamoji medžiaga, būtent ji atskiras žinias, gebėjimus, nuostatas sujungia į visumą ir sąmoningai nukreipia pasirinkta linkme (<http://www.unideusto.org/tuningeu...>) [žiūrėta: 2017 m. birželio 24 d.]

Bendrujų kompetencijų klasifikacijos yra taikomos ir įvairiose kvalifikacijų sandarose. Štai Europos kvalifikacijų sandaros mokymuisi visą gyvenimą lygmenų aprašuose taikomos šios ***bendrujų kompetencijų kategorijos***:

- bendrieji pažintiniai gebėjimai (loginio, intuityviojo ir kūrybinio mąstymo naudojimas);
- problemų sprendimo gebėjimai;
- gebėjimai mokytis;
- gebėjimai imtis atsakomybės;
- gebėjimai veikti savarankiškai.

Europos kvalifikacijų sandaroje bendrosios kompetencijos pirmiausiai siejamos su veiklos atlikėjo savarankiškumu ir atsakomybe (atsakingumu).

Europos aukštojo mokslo kvalifikacijų sandaroje (Dublino aprašuose) pastebimos ***bendrujų gebėjimų kategorijos***, kurios yra glaudžiai susijusios su akademinį studijų procesu:

- informacijos surinkimo ir perteikimo gebėjimai;
- problemų sprendimo ir sprendimų priėmimo gebėjimai;
- savarankiško mokymosi gebėjimai (Gedvilienė ir kt., 2015).

1.2. Bendrujų kompetencijų svarbos įvardinimas ir klasifikavimas nacionaliniuose teisės aktuose

Bendrujų kompetencijų sąvoka nacionaliniuose teisės aktuose nėra aiškiai apibrėžta ir nėra vieno bendro šių kompetencijų klasifikavimo ar vertinimo. Įstatymuose, kurie turėtų būti švietimo politikos ir strategijos įgyvendinimo instrumentai, nepateikiamas sisteminis požiūris į bendrąsias kompetencijas, nors Europos Sąjungos rekomendacijos aiškiai nurodo, kad bendrosios kompetencijos turi būti ugdomos visuose švietimo lygmenyse: bendrajame ugdyme, profesiniame mokyme, aukštajame moksle ir suaugusiųjų švietime.

Bendrujų kompetencijų sąvoka, samprata ar skirstymas yra minimi šiuose nacionaliniuose dokumentuose:

- **Strategijose** (Valstybinė švietimo 2013-2022 metų strategija, Valstybės pažangos strategija Lietuva 2030, Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija)

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

- **Įstatymuose** (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas, Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymas, Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas, Vidurinio ugdymo bendrosios programos, Studijų kryptių aprašai)

- **Nacionaliniame kvalifikacijų sandaros apraše.**

Valstybinė švietimo strategija patvirtinta LR Seimo 2013 m. gruodžio 23d. Nutarimu Nr. XII-745 (http://www.sac.smm.lt/wp-content/uploads/2016/02/Valstybine-svietimo-strategija-2013-2020_svietstrat.pdf). Dokumente pateikiami keli svarbūs dalykai susiję su bendrosiomis kompetencijomis ir jų ugdymu. Tačiau pabrėžtina tai, kad čia nėra tiksliai įvardintos pačios kompetencijos. Ketvirtajame strategijos tikslė teigiama, kad garantuojant švietimo sistemos veiksmingumą, sukurti paskatų ir vienodų sąlygų mokytis visą gyvenimą sistemą, grįstą veiksminga pagalba atpažįstant save ir renkantis kelią veiklos pasaulyje. Derinti asmens pasirinkimą su valstybiniu planavimu.

Bendrųjų kompetencijų svarba ir reikšmė taip pat pabrėžiama „*Valstybės pažangos strategijoje Lietuva 2030*“ (<http://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/2030.pdf>). Šia strategija siekiama paskatinti esminius visuomenės pokyčius ir sudaryti sąlygas formuoti kūrybingai, atsakingai ir atvirai asmenybei. Kaip matyti, labai svarbus akcentas yra žmogus – atsakingas, kūrybiškas ir laisvas. Todėl labai svarbu ugdyti jo individualių gebėjimų ugdymą, pritaikymą ir pripažinimą. Kūrybiškumas, gebėjimas ir noras mokytis, atsakomybė ir atvirumas.

Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija (<https://www.e-tar.lt/acc/legalAct.html?documentId=TAR.BCAEABD601EC>) patvirtinta 2008 m. spalio 15 d. bendru Švietimo ir mokslo ministro bei Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu (2008 m. spalio 15 d. Nr. ISAK-2795/A1-347). Mokymosi visą gyvenimą situacijos Lietuvoje dalyje, strategija atkreipia dėmesį į bendrųjų gebėjimų (kompetencijų) svarbą. Neformaliojo neprofesinio švietimo dalyje pabrėžiama, kad neformalusis švietimas glaudžiai susijęs su asmenų bendrųjų gebėjimų lavinimu. 2006 m. gruodžio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijoje 2006/962/EB dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų bendrieji gebėjimai apibrėžiami kaip žmonių asmeniniam pasitenkinimui ir vystymuisi, aktyviam pilietiškumui, socialinei integracijai ir užimtumui reikalingi gebėjimai, apimantys *bendrąjį gimtąją ir užsienio kalbomis, matematinius gebėjimus ir pagrindinius gebėjimus mokslo ir technologijų srityse, skaitmeninį raštingumą, mokymąsi mokytis, socialinius ir pilietinius gebėjimus, iniciatyvumą ir verslumą, kultūrinį sąmoningumą ir raišką.*

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9A3AD08EA5D0/TAIS_458774) kompetencija apibrėžiama kaip gebėjimas atlikti tam tikrą veiklą, remiantis įgytų žinių, mokėjimų, įgūdžių, vertybinių nuostatų visuma. Įstatyme įvardijama, jog švietimo tikslai yra išlavinti dabartiniam gyvenimui svarbius kiekvieno asmens komunikacinius gebėjimus, padėti įsisavinti žinių visuomenei būdingą informacinę kultūrą, užtikrinant valstybinės kalbos, užsienio kalbų ir gimtosios kalbos mokėjimą, informacinį raštingumą, taip pat šiuolaikinę socialinę kompetenciją ir gebėjimus savarankiškai kurti savo gyvenimą ir sveikai gyventi. Taigi matyti, jog įstatyme yra aprašytos visos bendrosios kompetencijos.

Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatyme, Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatyme (<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/1a9058e049b311e6b5d09300a16a686c>, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.44FA08A7226F/MrAIVBKaBL>) nieko nekalbama apie bendrųjų kompetencijų ugdymą, nėra pateikiamos kompetencijų, bendrųjų kompetencijų sąvokos, taipogi neužsimenama apie šių kompetencijų ar gebėjimų ugdymą.

Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas (<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/017be8f0946e11e69ad4c8713b612d0f>) atkreipia dėmesį į bendrųjų kompetencijų ugdymą, tačiau jų neįvardija. Įstatyme pabrėžiama, kad asmeniui turi būti sudarytos sąlygos lavinti kūrybines galias ir gebėjimus, įgyti ir tobulinti bendrąsias ir profesines kompetencijas. Šiame įstatyme taip pat jau kalbama apie asmens bendrųjų gebėjimų vertinimą.

Vidurinio ugdymo bendrosios programos (http://www.upc.smm.lt/suzinokime/bp/2011/Bendrosios_kompetencijos_10_priedas.pdf)

aiškiausiai ir išsamiausiai aprašo bendrąsias kompetencijas. Bendrosios kompetencijos yra svarbi sudėtinė visų dalykinių kompetencijų dalis ir, sparčios visuomenės kaitos sąlygomis, yra ypač svarbios asmens brandai ir rengimuisi tolesniam mokymuisi ir sėkmingai profesinei karjerai. Dokumente pabrėžiama, kad bendrąsias kompetencijas būtina integruoti į visų dalykų mokymą. Vidurinio ugdymo bendrosiose programose išskiriamos šios bendrosios kompetencijos:

- Mokėjimo mokytis;
- Komunikavimo;
- Pažinimo;
- Socialinė;
- Iniciatyvumo ir kūrybingumo;
- Asmeninė;
- Kultūrinė.

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

Vidurinio ugdymo bendrosios programos pripažįsta bendrąsias kompetencijas kaip būtinas gyvenimui žinių visuomenėje. Visos bendrosios kompetencijos glaudžiai susiję, pavyzdžiui, bendradarbiavimas yra būdingas visų kompetencijų elementas. Kai kurie kompetencijų elementai skiriasi tik tam tikrais aspektais.

Bendrųjų kompetencijų ugdymas yra neatsiejama studijų programų dalis. Todėl studijų kryptių aprašuose (<http://www.skvc.lt/default/lt/kokybes-uztikrinimas/krypciu-aprasai>) yra nurodyta, kaip ugdyti bendruosius gebėjimus. Pastebėtina, kad studijų kryptių aprašuose bendrieji gebėjimai yra vartojami ta pačia sąvoka kaip ir bendrosios kompetencijos. Trečiojoje dalyje, skirtoje bendriesiems ir specialiesiems reikalavimams, išdėstoma, kokių žinių, gebėjimų vykdyti tyrimus, specialiųjų, socialinių ir asmeninių gebėjimų turi turėti asmuo, pabaigęs bakalauro studijas. Išanalizavus daugelį studijų kryptių aprašų, matyti, kad studijų kryptių aprašuose bendrieji gebėjimai įvardinami pagal 1999 m. Bolonijoje suformuluotas aštuonias svarbiausias Europai bendrąsias kompetencijas ir Europos Parlamento ir Tarybos 2006 m. gruodžio 18 d rekomendacijos dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų (2006/962/EC).

1 lentelė

Absolvento gebėjimai studijų kryptių aprašuose pagal Bolonijos kompetencijas

<i>Bendrosios kompetencijos/gebėjimai pagal Bolonijos kompetencijas</i>	<i>Absolvento gebėjimai, pateikiami daugelyje studijų kryptių aprašų</i>
Gebėjimas analizuoti ir apibendrinti	Vadovaujantis tyrimų etikos principais rinkti, kaupti ir analizuoti tyrimo duomenis, suformuluoti tyrimo išvadas.
Gebėjimas žinias pritaikyti praktikoje	Praktinėje veikloje generuoti naujas idėjas, prisitaikyti prie naujų situacijų.
Pagrindinės bendrosios studijuojamos srities žinios	Turi pagrindinių pasirinktų studijų krypties žinių. Aprėpia platesnį daugiadalykį studijų kontekstą. Diskutuoti aktualiais profesiniais klausimais, siekdamas plėtoti ir stiprinti profesinius įgūdžius.
Informacijos valdymo įgūdžiai	Naudotis informacinėmis technologijomis, elgtis su konfidencialia informacija.
Tarpasmeninio bendravimo įgūdžiai	Bendrauti ir bendradarbiauti kurdamas visavertį bendravimo ryšį su klientu / pacientu, grupe, bendruomene, kolegomis ir atsakingai dirbti komandoje. Dirbti komandoje, prisiimdamas atsakomybę už savo ir pavaldžių darbuotojų veiklos kokybę, profesinėje veikloje vadovautis socialinio teisingumo principais, profesine etika ir pilietiškumu, puoselėti etnokultūrinius ir tarpkultūrinius ryšius.

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

Gebėjimas dirbti savarankiškai	Savarankiškai priimti sprendimus, įvertinti jų poveikį ir veikti apibrėžtoje situacijoje, panaudodamas praktines žinias.
Pagrindiniai darbo su kompiuteriu įgūdžiai	Turi informacinių technologijų naudojimo įgūdžių: naudojami informacijos tinklais ir duomenų bazėmis; rengia kompiuterinę grafinę dokumentaciją.
Gebėjimas atlikti tyrimą	Atlikti į praktiką orientuotus empirinius tyrimus: rinkti ir sisteminti informaciją, tinkamai formuluoti problemą, parinkti ir taikyti kokybinius ir kiekybinius tyrimo metodus.

Šaltinis: sudaryta autorių pagal studijų kryptių aprašus ir Bolonijos kompetencijų palyginimą

Absolvento gebėjimai studijų kryptių aprašuose pagal bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų (2006/962/EC)

2 lentelė

<i>Bendrosios kompetencijos/gebėjimai pagal bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų (2006/962/EC)</i>	<i>Absolvento gebėjimai, pateikiami daugelyje studijų kryptių aprašų</i>
Bendravimas gimtąja kalba	Reikšti savo mintis žodžiu ir raštu, bendrauti profesinėje aplinkoje lietuvių ir užsienio kalba. Geba sklandžiai ir įtaigiai reikšti mintis žodžiu ir raštu, efektyviai komunikuoti profesinėje aplinkoje bent viena užsienio kalba.
Bendravimas užsienio kalbomis	
Matematiniai gebėjimai ir pagrindiniai gebėjimai mokslo ir technologijų srityse	Savarankiškai priimti inovatyvius sprendimus, įvertinęs galimas visuomenines ir etines veiklos pasekmes, suvokti ir prisiimti moralinę atsakomybę už savo veiklos poveikį visuomenei, mokslo raidai, gerovei ir aplinkai.
Skaitmeninis raštingumas	Analizuoti mokslines publikacijas, naudotis duomenų bazėmis, laboratorine įranga, eksperimentinėmis sistemomis ir kitais informacijos šaltiniais. Įvertinti matematinę, statistinę analizę, duomenų tikslumą, informacijos apibendrinimą ir vizualinį jos pateikimą.
Mokymasis mokyti	Kritiškai vertinti savo profesinę praktiką, žinias ir vertybes, reflektuoti savo, kaip profesionalo, tobulėjimą, mokydamasis visą gyvenimą. Geba kritiškai vertinti ir reflektuoti savo profesinę veiklą, suvokia mokymosi visą gyvenimą svarbą.
Socialiniai ir pilietiniai gebėjimai	Imtis atsakomybės už savo ir sau pavaldžių darbuotojų veiklos kokybę vadovaujantis profesine etika ir pilietiškumu.

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

Iniciatyva ir verslumas	Savarankiškai studijuoti, priimti sprendimus, spręsti problemas, prisitaikyti prie naujų situacijų, planuoti savo veiklą, turi verslumo gebėjimų.
Kultūrinis sąmoningumas ir raiška	Kūrybiškai mąstyti ir remtis demokratinėmis bei etinėmis vertybėmis veikdamas visuomenės gerovei, jausdamas atsakomybę už savo šalies mokslo ir kultūros plėtrą.

Šaltinis: sudaryta autorių pagal studijų kryptių aprašų ir bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų (2006/962/EC) palyginimą

Nacionalinės kvalifikacijų sandaros aprašas (<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.372306>). Lietuvos kvalifikacijų sandaros aprašas nustato Lietuvos Respublikoje nustatytų kvalifikacijų, grindžiamų asmens veiklai reikalingomis kompetencijomis, lygių sistemą. Pagal šiame apraše pateiktą Lietuvos kvalifikacijų sandarą klasifikuojamos, vertinamos ir palyginamos Lietuvos Respublikoje nustatytos, suteikiamos ir pripažįstamos kvalifikacijos, susiejant Lietuvos kvalifikacijų sistemą, apimančią Lietuvos kvalifikacijų sandarą, kvalifikacijų planavimą, įgyvendinimą, pripažinimą ir valdymą, su kitų Europos Sąjungos valstybių kvalifikacijų sistemomis. Lietuvos kvalifikacijų sandara atitinka 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendaciją dėl Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sąrangos kūrimo (2008/C111/01) ir joje nustatytus 8 kvalifikacijų sąrangos lygius. Šiame apraše apibrėžtos kvalifikacijos priskiriamos šiame apraše nustatytiems kvalifikacijų lygiams, kurie nusako funkcines, pažintines ir bendrąsias kompetencijas, būtinas panašaus sudėtingumo, savarankiškumo ir kintamumo veiklai atlikti.

Lietuvos kvalifikacijų sandaros lygių aprašai aiškiai nemini bendrųjų kompetencijų, tačiau visa kvalifikacijų sandara akivaizdžiai parodo, kad viena iš svarbiausių kompetencijų asmens raidai yra mokėjimas mokytis. Jis būtinas perėjimui iš vieno kvalifikacijų lygio į kitą, bet lygiai svarbus ir judėjimui tame pačiame lygmenyje norint prisitaikyti prie besikeičiančio pasaulio reikalavimų (Bėkšta, 2015).

Bendrosios kompetencijos yra svarbi sudėtinė visų dalykinių kompetencijų dalis ir, sparčios visuomenės kaitos sąlygomis, yra ypač svarbios asmens brandai ir pasiruošimui tolesniam mokymuisi ir sėkmingai profesinei karjerai.

Nepaisant bendrųjų kompetencijų svarbos suvokimo ir bandymo jį pabrėžti įvairiuose dokumentuose, jų ugdymas visuose švietimo lygiuose dar nėra pakankamas ir nėra susiformavusios tradicinės praktikos. Net Valstybinėje švietimo 2013 -2022 metų strategijoje rašoma: „Iki šiol

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

nepavyksta ugdymo proceso pakreipti, socialinių partnerių ir bendruomenių suburti esminėms kompetencijoms ugdyti“.

1.3. Bendrųjų kompetencijų klasifikacijos mokslinėje literatūroje apžvalga

Bendrųjų kompetencijų skirstymas yra įvairus, nes autoriai naudoja skirtingas bendrųjų kompetencijų klasifikacijas. Tačiau nepaisant skirtingo skirstymo, galima prieiti prie keleto bendrų skirstymų, kurie yra dažniausiai naudojami mokslinėje literatūroje.

Remiantis Stoniene, Martinkiene, Šakiene ir Romeryte–Šereikiene (2009, p.92), Zubrickiene ir Adomaitiene (2016, p.160), Vaščenkiene ir Motiejūniene (2012, p.10), viena iš dažniausiai pasitaikančių bendrųjų kompetencijų klasifikacijų tai: asmeninės, socialinės, profesinės ir valdymo kompetencijos (žr. 1 pav.). Anot anksčiau minėtų autorių, asmeninės kompetencijos – apibūdinančios asmenybės gebėjimą suprasti, analizuoti, vertinti tobulėjimo pokyčius, plėtoti įgūdžius, apimančias asmens išsivystymą, bendravimą, bendradarbiavimą. Socialinės kompetencijos – apibūdinamos kaip gebėjimas bendraujant valdyti įvairias situacijas, suprasti gaunamą naudą, ugdyti solidarumą ir socialinę atsakomybę, taip pat suprantamos, kaip mokėjimas dirbti su bendramoksliais, vadovais ir sukurti atitinkamą mikroklimatą. Profesinės kompetencijos – apimančias visas teorines žinias bei praktinius įgūdžius, reikalingus konkreitiems profesiniams uždaviniams atlikti. Valdymo kompetencijos – siejamos su savo darbo srities, organizacijos valdymu. Literatūroje dažniausiai minimos trys, t.y. asmeninės, socialinės, profesinės kompetencijos, tačiau kai kurie autoriai dar prie šių priskiria ir valdymo kompetencijas.

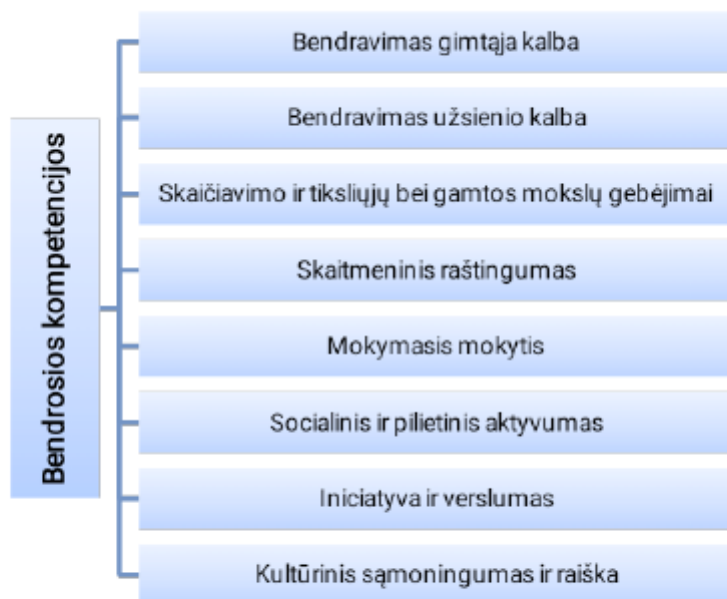
1 pav. Bendrosios kompetencijos

Šaltiniai: Sudaryta darbo autorės remiantis A. Stoniene, J. Martinkiene, H. Šakiene ir R. Romeryte – Šereikiene (2009, p. 92), I. Zubrickiene ir J. Adomaitiene (2016, p. 160), O. Vaščenkiene ir E. Motiejūniene (2012, p. 10).

Kita, ganėtinai populiari, bendrųjų kompetencijų klasifikacija yra pateikta Europos Komisijos rekomendacijose. Daugelis autorių remiasi šiuo skirstymu. Taigi, pasak Tūtlio ir kt. (2015, p.8),

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

Gedvilienės ir kt. (2015, p.47), Švietimo ir mokslo ministerijos (2013; 2015), Gedvilo (2015, p.15), Europos Komisijos rekomendacijose pateiktos aštuonios bendrosios kompetencijos (žr.2pav.).

2 pav. Europos Komisijos rekomendacijose pateiktos bendrosios kompetencijos

Šaltiniai: Sudaryta darbo autorės remiantis V. Tūtliu ir kt. (2015, p. 8), G. Gedvilienė ir kt. (2015, p. 47), Švietimo ir mokslo ministerija (2013; 2015), P. Gedvilu (2015, p. 15).

Anot Tūtlio ir kt. (2015, p.8), Gedvilienės ir kt. (2015, p.47), Gedvilo (2015, p.15), bendravimas gimtąja kalba – tai kiekvieno piliečio gebėjimas tinkamai ir taisyklingai vartoti žodyną, gramatinę rašto kultūrą, žodinę kalbą, reiškiant savo nuomonę, dalyvaujant pokalbiuose ir diskusijose. Bendravimas užsienio kalba kiekvieno, nesvarbu, kokio amžiaus, piliečio pareiga būti iniciatyviu tarpkultūrinio bendravimo dalyviu. Gebėjimas bendrauti užsienio kalba praplečia žmogaus galimybes, padeda asmeniniam tobulėjimui ir pilietinei veiklai.

Skaičiavimo ir tikslųjų bei gamtos mokslų gebėjimai apibūdina kiekvieno piliečio matematinius gebėjimus, tokius kaip skaičių, matavimo vienetų, pagrindinių operacijų ir matematinių veiksmų kasdiniame gyvenime išmanymą.

Skaitmeninio raštingumo naudojimas tampa būtinybe, nes kompiuteris kaip informacinio raštingumo įrankis talkina pristatant informaciją ir ja keičiantis, bendraujant, plėtojant bendradarbiavimo tinklus.

Mokymasis mokyti – tai sudėtingas procesas, kurio metu ugdomasi, kaip mokymosi situacijas analizuoti refleksyviai, stengiantis pažinti save. Todėl mokydamasis pilietis gali atpažinti savo stiprybes ir silpnybes ir taip naudoti tinkamas mokymosi strategijas.

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

Socialinis ir pilietinis aktyvumas. Visas žmogaus gyvenimas vyksta dalyvaujant viešajame gyvenime ir jame atliekant skirtingas funkcijas. Kitaip tariant, žmogus gimsta jau reikšdamas dėmesį, o tolimesnis jo gyvenimas priklauso nuo aplinkinių (institucijų), kaip jam pavyksta jų dėka socializuotis, integruotis ir būti svarbiam visuomenėje. Per iniciatyvumą ir verslumą pasireiškia žmogaus kūrybingumas, veržlumas, noras būti nepriklausomam. Kultūrinis sąmoningumas ir raiška apima žmogaus kultūrinės žinias. Kultūrinis sąmoningumas svarbus nacionaliniam ir tarptautiniam kultūros suvokimui. Visos šios kompetencijos yra vienodai svarbios kiekvienam piliečiui.

Tačiau anot Gedvilienės ir kt. (2015, p.49) paprastumo dėlei šios bendrųjų kompetencijų kategorijos dar yra sugrupuojamos į penkias pagrindines dalis: bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijos; informacinių visuomenės technologijų taikymo kompetencijos; verslumo kompetencijos; sociokultūrinės kompetencijos; mokymosi kompetencija. Šis kompetencijų skirstymas taip pat yra naudojamas mokslinėje literatūroje.

Dar viena bendrųjų kompetencijų klasifikacija yra pateikiama Gedvilienės ir kt. (2015, p.48). Autoriai pateikia TUNING projekte išskaidytas bendrąsias kompetencijas. Šiai nuomonei, apie tokį skirstymą, taip pat pritaria Zubrickienė ir Adomaitienė (2016, p. 164). Taigi, pagal šiuos autorius kompetencijos yra išskaidomos į tris sritis (žr. 3 lent.). Zubrickienė ir Adomaitienė (2016, p.164) pateiktas bendrąsias kompetencijas apibūdina detaliau. „Instrumentinės kompetencijos yra kognityviniai gebėjimai suprasti, valdyti ir pritaikyti mintis bei idėjas; metodologiniai gebėjimai valdyti aplinką: organizuoti laiką, taikyti mokymosi strategijas, priimti sprendimus ir spręsti problemas; technologiniai įgūdžiai yra susiję su technologinių priemonių naudojimu, kompiuteriniais įgūdžiais ir gebėjimu apdoroti informaciją; lingvistiniai gebėjimai –bendravimas žodžiu ir raštu, antrosios kalbos mokėjimas. Tarp asmeninės kompetencijos – tai asmeninės savybės, susijusios su gebėjimu reikšti jausmus, kritinis, savikritiškas mąstymas; socialiniai gebėjimai yra susiję su darbu grupėje, gebėjimu būti socialiai atsakingam ir prisiimti etinius įsipareigojimus. Sisteminės kompetencijos – tai kompleksiniai gebėjimai derinti žinias, supratimą, suvokimą, visumos ir dalies tarpusavio ryšius, sąveikas; gebėjimas numatyti pokyčius, tobulinti sistemas ir kurti naujas“ (Jakubė, Juozaitis, 2012, cit. iš Zubrickienės, Adomaitienės, 2016, p.164).

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

TUNING Bendrosios kompetencijos

Instrumentinės kompetencijos	Tarpasmeninės kompetencijos	Sisteminės kompetencijos
<ul style="list-style-type: none"> • gebėjimas analizuoti ir sisteminti; • gebėjimas organizuoti ir planuoti; • pagrindinės bendrosios žinios; • specialybės pagrindų išmokimas; • bendravimas žodžiu ir raštu gimtąja kalba; • antrosios (užsienio) kalbos žinios; • elementarūs kompiuteriniai gebėjimai / įgūdžiai; • informacijos apdorojimo įgūdžiai; • gebėjimas spręsti problemas; • gebėjimas priimti sprendimus. 	<ul style="list-style-type: none"> • kritinės ir savikritinės savybės; • darbas grupėje; • tarpasmeniniai gebėjimai; • gebėjimas dirbti tarpdalykinėje grupėje; • gebėjimas bendrauti su kitų sričių žinovais; • gebėjimas atsižvelgti į įvairovę ir daugiakultūriškumą; • gebėjimas dirbti tarptautinėje aplinkoje; • etiniai įsipareigojimai. 	<ul style="list-style-type: none"> • gebėjimas žinias taikyti praktikoje; • gebėjimai atlikti mokslinius tyrimus; • gebėjimas mokytis; • gebėjimas prisitaikyti prie naujų situacijų; • lyderystė / vadovavimas; • kitų šalių kultūrų ir papročių supratimas; • gebėjimas dirbti savarankiškai; • projektų rengimas ir jų vadyba; • iniciatyvumas ir verslumas; • dėmesys kokybei; • užsispyrimas ir noras laimėti.

Šaltiniai: A. Jakubė ir A. Juozaitis, 2012, p. 48 (cit. iš Zubrickienė, Adomaitienė, 2016, p.

Taigi šiandien kaip ir visais laikais bendrųjų kompetencijų sąrašas platus, tačiau labai reikalingas kiekvienam žmogui, vykdant įvairią veiklą, kuri reikalauja prisiimti vis daugiau asmeninės atsakomybės ir rizikos. Rizika ir atsakomybės didėjimas yra svarbi priežastis iškelianti bendrųjų kompetencijų ugdymo būtinybę mokymosi įstaigose.

Sėkmingam bendrųjų kompetencijų ugdymui ypač svarbus tinkamas formuojamasis vertinimas, nes kompetencijos įgyjamos tik mokiniui aktyviai ir veiksmingai mokantis. Geras formuojamasis vertinimas sužadina mokinio vidinę motyvaciją mokytis, neleidžia jam nukrypti nuo teisingų kompetencijų ugdymosi tikslų ir įgalina pasirinkti veiksmingą mokymosi kelią. Be to, formuojamojo vertinimo procese mokinys išmoksta įsivertinti savo pasiekimus ir pažangą, o tai yra svarbi kompetencijos dalis.

Kompetencijų sudėtinių dalių vertinimo užduotys turi būti pakankamai turtingos, išsamiai atskleidžiančios mokinio įgytus gebėjimus, subkompetencijas ir mokinio pasirengimą jas derinti

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

tarpusavyje. Neformaliai įvertinti mokinių nuostatas, sudarančias kompetencijų pagrindą, ir pačias mokinių kompetencijas mokytojas geriausiai gali stebėdami mokinių darbą, įtraukdamas mokinius į vertinimo ir įsivertinimo procesą, bendradarbiaudamas ir diskutuodamas su jais, gretindamas gautus iš įvairių šaltinių vertinimo duomenis.

Labiausiai plėtojami bendrųjų kompetencijų elementai:

- Rašytinės medžiagos parengimas;
- Duomenų užrašymas ir rinkimas;
- Dalyvavimas diskusijoje;
- Duomenų pateikimas;
- Duomenų apdorojimas;
- Informacijos parengimas;
- Rašytinės medžiagos analizė;
- Vaizdinių priemonių naudojimas;
- Informacijos apdorojimas;
- Informacijos pristatymas;
- Asmeninių tikslų numatymas.

Bendrųjų kompetencijų elementai:

- Komunikavimo (rašytinės medžiagos parengimas, dalyvavimas diskusijoje);
- Matematinio raštingumo (duomenų užrašymas ir rinkimas, duomenų apdorojimas, duomenų pateikimas);
- Informacinių technologijų (informacijos parengimas, apdorojimas, pristatymas);
- Asmeninio mokymosi ir profesinio tobulėjimo gebėjimų (asmeninių tikslų numatymas, asmeninių tikslų įgyvendinimas);
- Problemų sprendimo (sprendimo tinkamumo vertinimas, sprendimo vykdymas, problemų įvardijimas, sprendimų priėmimas);
- Asmeninių darbo grupėje gebėjimų (grupės tikslų ir įsipareigojimų numatymas, grupės tikslų įgyvendinimas);
- Užsienio kalbų (kalbėjimas, klausymas, rašymas, skaitymas);

1.4. Bendrųjų kompetencijų taikomų tyrimų apžvalga

Bendrosios kompetencijos, jų klasifikavimas ir įvertinimas yra daugelio sričių ir krypčių mokslinių tyrimų ir ekspertinio domėjimosi bei taikymo objektas. Tyrinėjant bendrųjų kompetencijų Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

sampratas ir jų taikymą neišvengiamai susiduriama su edukologijos, psichologijos, ergonomikos, ekonomikos, politinės ekonomikos, sociologijos mokslų teorinėmis bei praktinėmis išvalgomis ir modeliais, kurie skirtingai traktuoja bendrąsias kompetencijas, jų funkcijas ir reikšmę žmogui bei visuomenei. Pastaruoju metu tarptautinėse mokslinėse diskusijose aptariamos ekonomikos ir politinės ekonomijos mokslų teorinės išvalgos, susijusios su bendrosiomis kompetencijomis. Itin sparčiai šiuo klausimu atliekami ir moksliniai tyrimai.

Siekiant įvertinti XXI amžiaus kompetencijas, analizuoti moksliniai tyrimai, kuriuose išskiriamas dalykinių ir bendrųjų kompetencijų rinkinys. Todėl aukštosios mokyklos, rengdamos naujas studijų programas, kompetencijų rinkinio reikmę grindžia darbo rinkos poreikiais, darbdavių liudijimu, kad jų įmonėse bei įstaigose reikia specialistų, turinčių tam tikras kompetencijas, kurios bus ugdomos naujoje studijų programoje. Naujos studijų programos rengėjai dažnai remiasi didesnės ar mažesnės apimties, daugiau ar mažiau patikimais profesinės veiklos lauko tyrimais. Profesinės veiklos lauko tyrimo tikslas – apibrėžti dalykines bei bendrąsias kompetencijas, kurių reikia tam tikros srities specialistams jų profesinei veiklai tinkamai atlikti. Tačiau tokie tyrimai nėra paplitusi praktika atnaujinant studijų programas Lietuvoje.

Pirmieji tokie tyrimai Lietuvoje buvo atlikti 2011 ir 2012 metais. Šių profesinės veiklos tyrimų tikslas buvo sudaryti aštuonių studijų krypčių (socialinio darbo, visuomenės sveikatos, medicinos (šeimos gydytojų), dailės, muzikos, informatikos, chemijos, anglų filologijos) bendrųjų ir dalykinių kompetencijų sąrašą, kuriuo remiantis būtų apibrėžti studijų siekiniai ir atnaujintos šių krypčių studijų programos. Toks dalykinių ir bendrųjų kompetencijų sąrašas, paremtas ne studijų programų rengėjų vienašališku profesinės veiklos lauko poreikių vertinimu, bet sukurtas integruojant profesinės veiklos lauko patirtį, yra pagrindas studijų siekiniams apibrėžti.

Beresnevičiūtė ir kt., (2012) profesinės veiklos tyrimą atliko etapais, kurie gali būti atskiri savarankiški tyrimai arba derinami pagal poreikius ir galimybes. Tokie tyrimo etapai atlikti pagal 3 etapus:

- Dokumentų analizė, kurios pagrindu parengiami pradiniai studijų krypčių dalykinių ir bendrųjų kompetencijų sąrašai. Analizuojamų dokumentų masyvą gali sudaryti įvairūs Lietuvos ir užsienio šalių dokumentai, pavyzdžiui: studijų programų reglamentai, studijų programų aprašai, studijų dalyko aprašai, AIKOS (Atvira informavimo, konsultavimo, orientavimo sistema (interneto svetainė), Lietuvos profesijų klasifikatorius, parengti profesijų standartai, galiojantys profesinės veiklos reglamentai, specialistų pareigybių aprašymai, kvalifikacinių reikalavimų aprašai, sektoriaus kvalifikacijų sandara (pvz., Europos informatikos sektoriaus kvalifikacijų sandara), užsienio šalių

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

kvalifikacijų standartai, užsienio šalių programų aprašai, „Tuning“ projekto dokumentai ir kita su tiriamomis studijų kryptimis susijusi medžiaga.

- Darbdavių apklausa, kuria siekiama išsiaiškinti Lietuvos darbdavių nuostatas apie įmonėse dirbančių aukštųjų mokyklų absolventų, baigusią atitinkamų studijų kryptių programas, bendrąsias ir dalykines kompetencijas. Tyrimui naudojami parengti dalykinių ir bendrųjų kompetencijų sąrašai. Informacijai rinkti ir apdoroti gali būti naudojami kiekybiniai ir kokybiniai tyrimo metodai.

- Absolventų apklausa, kurią tikslingiausia atlikti organizuojant grupines diskusijas su atitinkamas studijų kryptių programas baigusiais ir pagal specialybę dirbančiais jaonais specialistais.

Analizuojant profesinės veiklos lauko tyrimą, galima pastebėti, kad skirtingų studijų kryptių darbdaviai ekspertai, duodami interviu ir aptardami aukštųjų mokyklų absolventų profesinei veiklai reikalingas kompetencijas, minėjo praktikos stoką, silpną absolventų gebėjimą teorines žinias pritaikyti praktikoje. Labiausiai praktikos, praktinių gebėjimų stoką ECTS projekto kokybiniame tyrime akcentavo visuomenės sveikatos, socialinio darbo (ypač bakalauro studijų programoje), anglų filologijos, taip pat dailės darbdaviai ekspertai.

Tačiau aptardami atskiras kompetencijas tyrime dalyvavę darbdaviai ekspertai linkę atskirti kompetencijas, kurioms jie skiria daugiau dėmesio, priimdami absolventus į darbą, ir tas, kurios gali būti ugdomos jau dirbant.

Aptardami muzikos atlikėjo dalykines kompetencijas, darbdaviai ekspertai nurodė, kad, atsižvelgiant į jų specializaciją, ne visos dalykinės kompetencijos yra reikalingos priimamiems į darbą studentams dėl jų darbo specifikos, tačiau kai kurių papildomų kompetencijų turėjimas būtų didelis privalumas kandidatui į darbo vietą. Kai kurias kompetencijas, anot vieno pašnekovo, studentas įgyja jau dirbdamas, todėl šių gebėjimų iš kandidatų nebūtinai reikalaujama. Pavyzdžiui, anot vieno muzikos darbdavio eksperto: „Nebūtina mūsų darbe [išmanyti muzikos atlikėjo veiklos nacionalinį ir tarptautinį kontekstus]. Išmoksta darbo metu, priimant į darbą nesvarbu“.

Anglų filologijos krypties darbdavių nuomone, tokios kompetencijos, kaip gebėjimas raštu ir žodžiu pateikti informaciją (pvz.: santrauką, pagrindines idėjas ir t. t.); kitos angliškai parašytos literatūros ir kitų angliškai kalbančių kultūrų išmanymas (amerikiečių, kanadiečių, airių ir kt.), darbdaviams nėra svarbios priimant specialistą į darbą, nes jas galima ugdyti dirbant. Arba teigiama, kad profesinė veikla, „darbas labiau padeda šį gebėjimą išugdyti“ (citata iš interviu su anglų filologijos darbdave eksperte). Kitas pavyzdys galėtų būti apie gebėjimą pagrįstai parinkti programinės įrangos vystymo modelius pasakyta informatikos darbdavio eksperto nuomonė: „Šio gebėjimo lygmuo įvertintas palyginti žemai dėl to, kad jauni specialistai, turintys nedaug darbinės patirties, negali geriau išvystyti šio gebėjimo. Aukštesiose mokyklose šiai kompetencijai neturėtų

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

būti skiriama daugiau dėmesio, kadangi praktinis šių žinių pritaikymas labai įvairuoja“ (citata iš interviu su informatikos darbdaviu ekspertu). Panašių minčių galima rasti ir socialinio darbo krypties darbdavių ekspertų interviu medžiagoje.

Tyrimė dalyvavusių darbdavių ekspertų nuomone, kai kurių kompetencijų aukštoji mokykla negali išugdyti, nes reikia praktinių žinių, gaunamų dirbant skirtingose srityse, pavyzdžiui: visuomenės sveikatos darbdaviai ekspertai atkreipė dėmesį į kompetenciją formuoti, koordinuoti, įgyvendinti, vertinti nacionalinę ir tarptautinę sveikatos politiką ir jai atstovauti; socialinio darbo ekspertai komentuodami kompetenciją kritiškai analizuoti socialinę politiką ir daryti jai poveikį teigia: „Kritiškai analizuoti socialinę politiką gali praktiškai dirbdamas – taikydamas teisės aktus, taikydamas teisės normas; <...> kritinis mąstymas ir kritinė analizė atsiranda tada, kai tu matai praktikoje veikiančią arba neveikiančią teisės aktą arba tam tikrą procesą ar koncepciją“ (citata iš interviu su socialinio darbo darbdaviu ekspertu). Dailės krypties darbdavio eksperto nuomonė: „Iš tikrųjų nelabai tikiu, kad galima paruošti žmogų, kuris tik atėjęs į darbą jam iš karto ir tiktų, nors gali būti ir taip, kad žmogus ir be aukštojo išsilavinimo gali tikti darbui. <...> Nemanau, kad universitetas gali išmokyti žmogų konkrečių dalykų, nes aš ir dabar dar nuolat mokausi. Geriausiu atveju aukštoji mokykla gali formuoti požiūrį, bet ne daugiau“ (citata iš interviu su dailės darbdaviu ekspertu).

Anglų filologijos darbdavių ekspertų nuomone, praktika reikalinga ir gebėjimui vertinti mokinių įgytas komunikacines kalbines kompetencijas ir padarytą pažangą ugdytis: „Absolventams labai trūksta tiek praktinių įgūdžių, tiek teorinių žinių. Įgyti šį gebėjimą įmanoma tik praktikuojantis“ (citata iš interviu su anglų filologijos darbdaviu ekspertu); „[Gebėjimas] daugiau taikomas švietimo srityje, tad pedagogui labai svarbus. Studentams šito gebėjimo trūksta. Tačiau jis įgyjamas tik su patirtimi, ir studijos to gali išmokyti nebent praktikos metu“ (citata iš interviu su anglų filologijos darbdaviu ekspertu).

Aukštųjų mokyklų galimybių parengti specialistą darbo rinkai ribas profesinio lauko tyrimo kokybinėje dalyje dalyvavę darbdaviai ekspertai sieja su nuolatine technologijų, socialinių inovacijų plėtra, kuri reikalauja specialistų kompetencijų ugdymo darbo vietoje. Pasak tyrimė dalyvavusio dailės darbdavio eksperto: „Aš galvoju, kad žmogus visu pajėgumu gali pradėti dirbti kažkur po penkerių, o jeigu gabus – gal ir po trejų metų, nes yra daug technologinių dalykų, kuriuos reikia žinoti ir kurių galbūt net neapsimoka mokytis akademijoje, nes tos technologijos keičiasi, tobulėja ir galbūt tai, ką tu išmoksi pirmam kurse, tai penktam kurse viskas gali būti pasikeitę. Manau, akademijos turi paties požiūrio mokytis, kad žmogus pats domėtusi naujomis ir atsinaujinančiomis technologijomis“ (citata iš interviu su dailės darbdaviu ekspertu).

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

Komentuodamos socialinio darbo kompetenciją kurti ir plėtoti inovatyvias socialinės pagalbos strategijas, tyrime dalyvavusios socialinio darbo darbdavės ekspertės teigia: „Jei tu mokaisi universitete, tada jos buvo inovatyvios, o padirbus trejus metus – jau nebe“ (citata iš interviu su socialinio darbo darbdave eksperte).

Kitas panašus pavyzdys susijęs su tokia informatikos srities kompetencija kaip įvairių tipų kompiuterių architektūros ir atskirų įrenginių veikimo principų žinojimas ir gebėjimas įvertinti organizacijos poreikį kompiuterinei technikai: „Gera kompetencija, tačiau viskas labai greitai keičiasi, o universitetams svarbu neatsilikti“ (citata iš interviu su informatikos darbdaviu ekspertu).

Kita vertus, kokybinių interviu su darbdaviais ekspertais duomenys taip pat rodo, kad darbdaviai supranta, jog ką tik baigęs aukštąją mokyklą studentas negali turėti stiprių kompetencijų, nes tai priklauso nuo sukauptos patirties. Pavyzdžiui, socialinio darbo srities darbdaviai ekspertai aptardami kompetencijų sąrašą ir kiekybinės apklausos rezultatus atkreipia dėmesį, kad darbuotojo kompetencijų lygis kinta dirbant, dažnai įvardijamos laiko ir patirties dimensijos (pavyzdžiui: „Tam reikia laiko, patirties, pajutimo“; „Patirtis ateina su laiku“; „Kartais trūksta priemonių, patirties, kaip tai padaryti“ (citasos iš interviu su socialinio darbo darbdavėmis ekspertėmis). Apie kompetenciją užmegzti ir palaikyti abipusio pasitikėjimo santykį su klientu (kliento sistema) sakoma, kad „svarbu pradedančiam, bet išstobulėja praktikos metu, studentai neateina tobulai to įvaldę“ (citata iš interviu su socialinio darbo darbdave eksperte). Panašiai vertinama kompetencija apsieiti su ypatingomis agresijos formomis bei konfliktais: „Teorijos išmanymas gali būti labai geras, bet praktiškai įgyvendinti sunku, tam reikia laiko ir patirties“ (citata iš interviu su socialinio darbo darbdave eksperte).

Siekiant išskirti ir identifikuoti XXI amžiaus kompetencijas, mokslinius tyrimus Lietuvoje atlieka ne tik aukštosios mokyklos, bet ir Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras (MOSTA). Kaip Barynienė (2015) teigia, 2014 m. atliktas MOSTA tyrimas parodė, kad Lietuvos darbdavių nuomone, studijas baigusieji labiausiai stokoja gebėjimų priimti sprendimus (84 proc.), analitinių įgūdžių (77 proc.) ir kūrybiškumo (59 proc.). Šalia bendrųjų kompetencijų, darbdaviai akcentuoja darbuotojų asmenines savybes ir vertybines nuostatas. Tokios tendencijos yra stebimos ne tik Lietuvoje, bet ir visoje Europos Sąjungoje.

Europos Sąjungos bendroje darbo rinkoje, apimančioje 28 skirtingas intelektualine, kultūrine, socialine, ekonomine patirtimi bei švietimo tradicijomis valstybes, neišvengiamai formuojasi panašios poreikių žmonių išteklių kompetencijoms tendencijos, nes įgyvendinant nevaržomo asmenų judėjimo laisvę, ribos tarp nacionalinių darbo rinkų išnyksta. Tam pagrindą

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

suteikia ir Bolonijos procesas, kurio pagrindu sukurta Europos aukštojo mokslo erdvė, apjungianti nacionalines aukštojo mokslo sistemas.

Suaugusiųjų švietimo ir bendrųjų kompetencijų tyrimų srityje, didelis indėlis atliktas, įgyvendinat Lietuvos mokslo tarybos finansuotą projektą „Suaugusiųjų bendrųjų kompetencijų lavinimo tyrimų ir plėtros platforma“, Nr. VP1-3.1-ŠMM-07-K-03-073. Jo metu parengtos šešios anketos ir atliktas nacionalinis kiekybinis tyrimas; parengtas interviu instrumentas ir atliktas tarptautinis kokybinis tyrimas. Atlikti tyrimai leidžia sudaryti tokį suaugusiųjų bendrųjų kompetencijų rinkinį: Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijos, Suaugusiųjų kultūrinio sąmoningumo kompetencijos, Skaičiavimo ir informacinės visuomenės technologijų (IVT) kompetencijos, Verslumo kompetencijos, Mokymosi mokytis kompetencijos. Toliau tyrimų analizė pateikiama pagal išskirtas įvardintas kompetencijas.

Analizuojant Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų tyrimą, pagal keturias dimensijas, kuriose vertintos bendravimo gimtąja ir užsienio kalba kompetencijos, respondentams išryškėjo didesnė gimtosios kalbos gebėjimų svarba. Vaičiūnienė (2014) pabrėžia, kad respondentai darbo paiešką, savo karjeros planavimą ar jos siekimą sieja su Lietuva. Nustatyta, kad visuomeninei ir pilietinei veiklai bendravimo gebėjimai nėra tiek reikšmingi, o pusė respondentų šioje veikloje nedalyvauja. Gana nemaža respondentų dalis pasisakė norintys tobulinti gimtąją kalbą. Senjorai kur kas mažiau vertina bendravimo kompetencijų svarbą darbui, jo paieškai, karjerai. Aptiktas reikšmingas skirtumas sudaro skirtingą tikslinių grupių darbo patirtį ir pakitusią socio-ekonominę situaciją. Daroma išvada, kad dabar darbdaviai labiau vertina lietuvių kalbos mokėjimą, kuris yra svarbus darbo vietos išlaikymui ir profesinei karjerai. Didėjant išsilavinimui, didėja gimtosios ir užsienio kalbų kompetencijų vertinimas ir labiau suprantama šių kompetencijų svarba darbo paieškoje, parama darbo veiklų atlikimui bei poreikis jas lavinti. Aptiktas didmiesčių gyventojų palankesnis požiūris į gimtosios ir užsienio kalbų kompetencijų svarbą, poreikį mokytis užsienio kalbų bei lavinti jau žinomas kalbas.

Stancikas (2015) akcentavo, kad Suaugusiųjų kultūrinio sąmoningumo kompetencijos lavinimo atlikto kiekybinio tyrime dalyvavę respondentai teigė, kad jiems svarbus domėjimasis menu, nes taip jie gali lavinti kultūrinį išprusimą. Respondentai įvardino skirtingus lavinimosi būdus. Dalyviai gerai ir daugiau nei gerai vertino savo turimus gebėjimus, kurie ypač reikalingi prisiimant atsakomybę už savo veiksmus, veikiant savarankiškai bei formuojant sau savo asmeninius tikslus. Atliktas tyrimas parodė, kad vyresni respondentai mažiau dėmesio skiria savo pomėgiams. Tuo tarpu išsilavinę jauni vyrai ir moterys savo pomėgius įvardija kaip svarbius ir reikšmingus jų gyvenime. Jauni dirbantys respondentai teigia, kad meno pajautimas, suvokimas jiems padeda profesinėje

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

veikloje. Gyvenamosios vietovės ir kultūrinio išprusimo ryšys paaiškino ir parodė pomėgių ir tikslinės grupės gyvenimo būdą.

Skaičiavimo ir informacinės visuomenės technologijų (IVT) kompetencijos tyrime metu gauti 864 respondentų (vidutinis amžius 37 metai; 40 proc. vyrų, 60 proc. moterų; 40 proc. dirba, 53 proc. ieško darbo, 7 proc. pensinio amžiaus) atsakymai į 112 klausimų. 15 proc. respondentų vertina šią savo kompetenciją „labai gerai“, 45 proc. „gerai“, 33 proc. „vidutiniškai“, 7 proc. „prastai“ ir „labai prastai“. Dalyviai geriausiai vertina gebėjimus skaičiuoti naudojantis elektroniniais prietaisais, mobiliuoju telefonu, bankomatais, bendrauti kompiuteriu. Blogiausiai jie vertina gebėjimus naudotis skaičiuoklėmis, duomenų bazių sistemomis; teisinių ir etinių normų, darbo su kompiuteriu higienos žinojimą. Aiški dauguma sutinka, kad IVT kompetencija padeda išlaikant darbą (79 proc.), profesinei karjerai (74 proc.), ieškant darbo (71 proc.). Mažiau IVT padeda visuomeninėje veikloje (40 proc.).

Vaitkevičius (2015) pažymi, kad žymiai geresnius IVT gebėjimus turi jaunesni ir labiau išsilavinę respondentai, šiek tiek geresnius – gyvenantys dideliuose miestuose palyginus su miesteliais ir kaimais. Statistiškai reikšmingų vyrų ir moterų skirtumų nerasta arba jie buvo nežymūs. Nerasta ir žymesnio bedarbių ir dirbančiųjų IVT kompetencijos skirtumo. Rasti esminiai koreliaciniai ryšiai (Kendallo Tau 0,2 – 0,4) su kitais tyrime tirtais gebėjimais: verslumo, gebėjimu bendrauti raštu gimtąja kalba, gebėjimu bendrauti anglų kalba, gebėjimu mokytis.

Bortkevičienė (2014) Verslumo kompetencijos tyrime atskleidė, kad Lietuvos gyventojų (apimant visas 60 šalies savivaldybių) asmeninis verslumo kompetencijos vertinimas; pristatomas noras tobulinti verslumo kompetenciją tam tikrose srityse. Išryškėjęs tam tikrų verslumo gebėjimų trūkumas leido tyrėjams parengti verslumo kompetencijos modulį, siekiant tobulinti ir lavinti trūkstamus gebėjimus ir įgyti naujus verslumui reikalingus įgūdžius. Tyrimo rezultatai taip pat atskleidė, kad aktualu yra lavinti tiek jaunosios, tiek vyresniosios kartos verslumo gebėjimus, taip jaunajai kartai padedant įsitvirtinti darbo rinkoje ir neatsilikti nuo veiklos pasaulyje vykstančių pokyčių ir nuolatinės kaitos, o vyresniajai kartai padedant išlikti aktyviems šiame aktyvaus senėjimo laike, tobulinant gebėjimus ir dalyvaujant mokymėsi visą gyvenimą.

Mokymosi mokytis tyrime Stanulevičienė (2014) pabrėžia, kad išryškinta mokymosi mokytis kompetencija, aktuali dirbantiesiems, bedarbiams ir senjorams ieškant darbo vietos, išlaikant darbo vietą, siekiant profesinės karjeros bei visuomeninėje veikloje. Respondentai pabrėžė, kad svarbu priimti atsakomybę už mokymąsi. Atsakomybės už mokymąsi jausmas sietinas su mokymosi poreikių nustatymo svarba ir savo mokymosi vertinimu. Akcentuotina, kad analizuojant suaugusiųjų mokymosi mokytis kompetenciją, yra svarbūs šie gebėjimai: gebėjimas planuoti ir organizuoti mokymosi procesą, veiklą; gebėjimas spręsti problemas; gebėjimas reflektuoti savo mokymąsi ir

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

veiklą; gebėjimas mokytis ir veikti savarankiškai; gebėjimas mokytis vieniems su kitais. Atskirai analizuojant kiekvieną iš šių gebėjimų, išskiriamos dimensijos, atskleidžiančios gebėjimą kaip sudėtingą derinį.

Projekto „Suaugusiųjų bendrųjų kompetencijų lavinimo tyrimų ir plėtros platforma“ metu suaugusiųjų švietimo ir bendrųjų kompetencijų tyrimai atlikti ne tik Lietuvoje, bet ir Prancūzijoje ir Vokietijoje. Dif (2013) teigia, kad Prancūzija pasižymi itin senomis, Didžiosios Prancūzijos revoliucijos laikus siekiančiomis valstybinio suaugusiųjų švietimo ir tęstinio profesinio rengimo tradicijomis. Itin svarbų vaidmenį plėtojant suaugusiųjų švietimą ir bendrųjų kompetencijų lavinimą vaidina valstybės vykdoma politika, visų socialinių dalininkų sutarimu grindžiama suaugusiųjų švietimą bei tęstinį profesinį rengimą reglamentuojanti teisinė bazė ir didelė mokymąsi skatinančių bei jo prieinamumą didinančių finansinių ir organizacinių priemonių įvairovė.

Analizuojant suaugusiųjų švietimo situaciją ir bendrųjų kompetencijų lavinimo tendencijas Vokietijoje, statistiniai duomenys rodo, kad Vokietijoje suaugusieji gana aktyviai mokosi ir dalyvauja įvairiose suaugusiųjų švietimo veiklose. Bilger, Gnahs, Hartmann, Kuper (2013) teigia, kad 2012 m. suaugusiųjų švietimo veiklose dalyvavo bemaž pusė visų apklaustų 18-64 m. amžiaus gyventojų. Analizuojant dalyvaujančių suaugusiųjų švietimo veiklose Vokietijos gyventojų pasiskirstymą pagal amžiaus grupes, pastebimas gana tolygus amžiaus grupių nuo 18 iki 49 m. atstovų dalyvavimas suaugusiųjų švietimo priemonėse, kurį greičiausiai lemia šių žmonių aktyvumas darbo rinkoje ir profesinėje veikloje, reikalaujantis lavinti ir tobulinti profesines kompetencijas. Vyresniųjų amžiaus žmonių, ypač 60-64 m. aktyvumas suaugusiųjų švietimo veiklose yra pastebimai mažesnis, nors ir augantis (nuo 18 proc. 2007 m. iki 32 proc. 2012 m.). Žvelgiant į dalyvavusių suaugusiųjų švietimo veiklose pasiskirstymą pagal mokymosi sritis, pastebėtina, kad didžioji dalis (nuo 60 proc. 2007 m. iki 69 proc. 2012 m. mokosi pagal tęstinio profesinio mokymo priemones, kurias siūlo įmonės bei organizacijos (darbdaviai). Dalis suaugusiųjų individualiai tobulina savo profesines kompetencijas (13 proc. 2012 m.), palyginti nedidelė dalis mokosi dalykų, kurie nėra susiję su jų profesine veikla (18 proc. 2012 m.). Iš šių duomenų galima daryti prielaidą, kad bendrųjų kompetencijų lavinimas nėra suaugusiųjų švietimo ir mokymosi prioritetas, nes bendrosios kompetencijos daugiausiai yra lavinamos mokantis dalykų, kurie nėra susiję su konkrečia profesine veikla. Kita vertus, reikia įvertinti ir tai, kad holistinio profesijos (Beruf) principo laikymasis reikalauja integruoto požiūrio į bendrųjų ir profesinių kompetencijų lavinimą tiek profesinio rengimo sistemoje, tiek ir darbo vietose.

Atlikus bendrųjų kompetencijų, jų klasifikavimo ir įvertinimo tyrimų analizę, galima teigti, kad absolventai, turintys XXI amžiaus bendrųjų kompetencijų rinkinį (Mokėjimas mokytis, Atvirumas pokyčiams, Inovatyvumas ir kūrybiškumas, Tarpkultūriškumas, Komandinis darbas,

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

Kritinis mąstymas ir analitiškumas) yra ypač patrauklūs darbdaviams, nes pasižymi lankstumu ir adaptyvumu besikeičiančios aplinkos atžvilgiu. Apžvelgus atliktus tyrimus suaugusiųjų švietimo ir bendrųjų kompetencijų tyrimų srityje, galima daryti išvadą, kad yra svarbios šios kompetencijos: Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis, Suaugusiųjų kultūrinio sąmoningumo, Skaičiavimo ir informacinės visuomenės technologijų (IVT), Verslumo, Mokymosi mokytis.

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

2. XXI AMŽIAUS KOMPETENCIJŲ POREIKIO IR PASIŪLOS EMPIRINIS TYRIMAS

2.1. XXI amžiaus kompetencijų poreikio ir pasiūlos tyrimo metodologija

Tyrimo tikslas – ištirti bendrųjų kompetencijų aktualumą, atliepiant XXI amžiaus darbo rinkos poreikius.

Tyrimo uždaviniai:

1. Ištirti studentų, įgytų ir siekiamų įgyti bendrųjų kompetencijų, vertinimą.
2. Nustatyti darbdavių požiūrį į XXI amžiaus darbuotojų kompetencijas.
3. Įvertinti kolegijų studijų programose numatytų kompetencijų pasiūlą.

Tyrimo populiacijos ir imtys:

Studentų populiacija

- tyrimo populiaciją 2017 m. birželio mėnesio duomenimis sudaro Klaipėdos valstybinės kolegijos (N = 3280), Šiaulių valstbinės kolegijos (N = 2363), Vilniaus kolegijos (N = 6843), Alytaus kolegijos (N = 817) ir Utenos kolegijos (N = 1842) studentai. Tyrimo populiacijos dydis – 15145 studentai (informacijos šaltinis: <http://www.smm.lt/web/lt/aukstojo-mokslo-pertvarka>).

- respondentams atrinkti naudojama reprezentatyvi tikimybinė klasterio atranka (Valackienė ir Mikėnė, 2008; Kardelis, 2009). Minėtų kolegijų studentų pasirinkimą tyrimui lėmė amžius, lytis, studijų forma. Tiriamųjų imties dydis – 3007 minėtų kolegijų studentai (kai tikimybė – 99 proc., o paklaida – 2 proc.). Tokia respondentų imtis yra reprezentatyvi, kai apklausti Klaipėdos valstybinės kolegijos (N = 698), Šiaulių valstybinės kolegijos (N = 454), Vilniaus kolegijos (N = 1307), Alytaus kolegijos (N = 177) ir Utenos kolegijos (N = 371) studentai. Respondentų skaičius apskaičiuotas taikant V. Panioto imties tūrio formulę, taip pat atsižvelgiant į tyrimo tikslą, tyrimo populiacijos savybes (t.y. dydį ir vienalytiškumo tiriamojo požymio atžvilgiu kriterijų), siekiamų gauti duomenų tikslumą ir reprezentatyvumą, klausimyno charakteristikas (Bitinas, Rupšienė ir Žydžiūnaitė, 2008; Valackienė ir Mikėnė, 2008; Kardelis, 2009 ir kt.), Klaipėdos valstybinės kolegijos mokslininkės doc. dr. I. Piktornaitės rekomendacijas.

Darbdavių populiacija

- tyrimo populiaciją sudarė visi Lietuvos Respublikos teritorijoje registruoti darbdaviai.
- tiriamųjų imties dydis – 198 minėti darbdaviai. Tyrimui dalyviai pasirinkti taikant kokybinio tyrimo kriterinės atrankos būdą (Bitinas, Rupšienė ir Žydžiūnaitė, 2008).

Dokumentai, kuriuose pateiktos Kolegijų studijų programos ir jose numatytos kompetencijos.

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

- Klaipėdos valstybinės, Vilniaus, Utenos, Alytaus ir Šiaulių valstybinės kolegijų studijų programų aprašai (118 aprašų).

Tyrimo metodai:

- anketinė studentų apklausa (naudotas iš anksto parengtas standartizuotas klausimynas);
- pusiau standartizuotas darbdavių interviu (naudotas dalinai iš anksto parengtas standartizuotas klausimynas);
- dokumentų turinio analizė (Kolegijų studijų programų aprašų analizė).

Tyrimo instrumento prieinamumas. Studentų tyrimo instrumentas (klausimynas) buvo patalpintas interneto svetainėje: www.apklausa.lt. Darbdavių tyrimas buvo atliekamas tiesiogiai susitinkant su kiekvienu tiriamuoju ir su juo pakalbant asmeniškai. Dokumentų turinio analizė atlikta naudojant standartizuotas duomenų rinkimo lenteles ir jos buvo prieinamos tik tyrimo vykdytojams.

Tyrimo laikas – 2017 m. birželio – spalio mėn.

Kokybės kontrolė:

- vidinis tyrimo atlikimo patikrinimas: 100 proc. kontrolė (anketos užpildymo pilnumas, apklausos nuoseklumas);
- išorinis tyrimo atlikimo patikrinimas: apklausos vykdomos laikantis metodinių reikalavimų; nepažeistas respondentų atrankos principas; dokumentų turinio analizė atlikta vadovaujantis trenguliacinės strategijos taisyklėmis.
- duomenų įvedimo kontrolė: tikrinama mažiausiai 20 proc. įvesto duomenų masyvo.

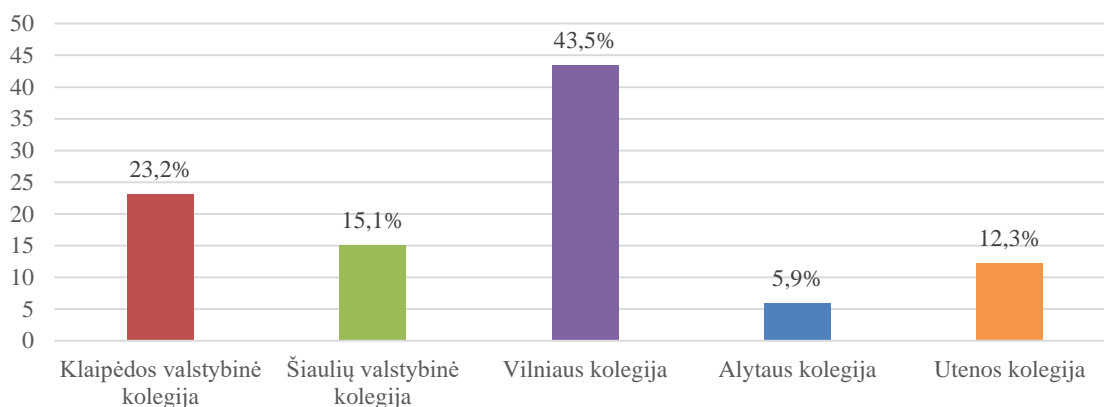
Tyrimo etika. Tyrimo metu laikomasi tyrimo etikos principų: apsaugos, slaptumo (anonimiškumo ir konfidencialumo), geranoriškumo, universalumo, reikšmingumo, pagarbos asmens orumui, teisingumo bei teisės gauti tikslią informaciją (Bitinas, Rupšienė ir Žydžiūnaitė, 2008; Kardelis, 2009 ir kt.). Tyrimo etika numato šio tyrimo bendrai priimtinius dalykus (imties dydis, imties atranka, duomenų rinkimas, apibendrinimas ir kt.), kurie paskatino apsvaistyti visos tyrimo eigos alternatyvas, numatant jų stipriąsias ir silpnąsias puses bei pasirinkti tinkamiausią tyrimo eigą.

2.2. XXI amžiaus kompetencijų poreikio ir pasiūlos tyrimas: studentų apklausa

Analizuojant XXI amžiaus kompetencijų poreikį ir pasiūlą, į tyrimą buvo pakviesti 3007 studentai. Kurių amžiaus vidurkis buvo 22,5 metų ($\bar{X} = 22,5$). 19 metų amžiaus studentų tyrime buvo daugiau nei bet kurio kito amžiaus asmenų, paėmus kiekvieno tiriamojo atvejį atskirai ($Mo=19$). Analizuojant tyrimo duomenis nustatyta, kad mediana reikšmė 20 metų ($Md=20$). Standartinis

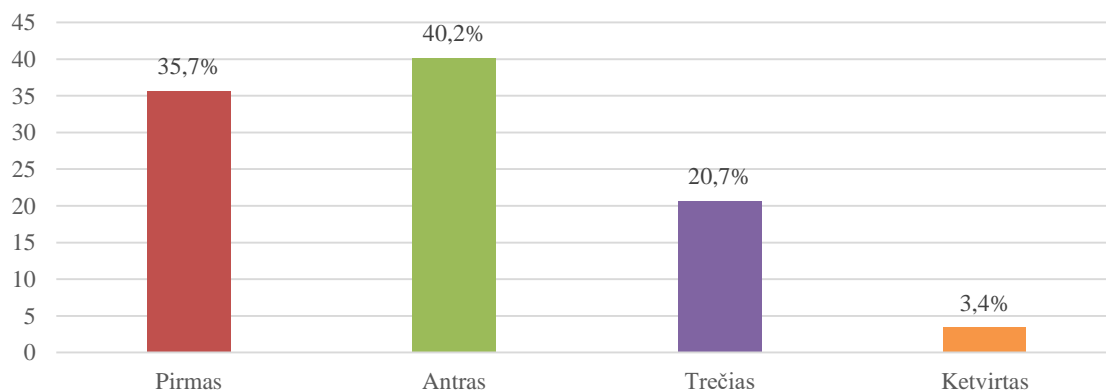
Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

nuokrypis yra 2,3 metai ($Std=2,3$). Jauniausi tyrimo dalyviai buvo 18 metų amžiaus (mažiausia reikšmė $minimum = 18$), tuo tarpu vyriausi tyrimo dalyviai buvo – 52 metų (didžiausia reikšmė $maximum = 52$). Tyrime dalyvavo 79,6 proc. moterų ir 20,4 proc. vyrų.

3 pav. Procentinis studentų pasiskirstymas pagal mokymosi instituciją

3 paveiksle pateikti duomenys parodo, kad didžioji dalis apklaustųjų (43,5 proc.) studijuoja Vilniaus kolegijoje, 23,2 proc. apklaustųjų mokosi Klaipėdos valstybinėje kolegijoje, 15,1 proc. apklaustųjų - Šiaulių valstybinėje kolegijoje, 12,3 proc. - Utenos kolegijoje ir mažiausiai (5,9 proc.) atsakiusių studijuoja Alytaus kolegijoje.

4 pav. Procentinis studentų pasiskirstymas pagal kursą

4 stulpelinė diagrama parodo, kad daugiausia apklaustų studentų mokosi antrame kurse (40,2 proc.). Taip pat nemaža dalis apklaustųjų mokosi pirmame kurse (35,7 proc.), bei trečiame kurse (20,7 proc.). Mažiausia dalis apklaustųjų 3,4 proc., mokosi ketvirtame kurse.

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

Bendravimo gimtąją kalba kompetencijų svarbą įsidarbinant/dirbant XXI amžiaus darbo rinkoje

Eil. Nr.	Kompetencija	Visiškai nesvarbu, %	Nesvarbu, %	Nei nesvarbu, nei svarbu, %	Svarbu, %	Labai svarbu, %
1.	Gebėjimas suprasti kito asmens kalbą	0,4	0,3	1,6	36,0	61,6
2.	Gebėjimas kalbėti aiškiai, kad kiti suprastų	0,3	0,3	1,1	26,9	71,4
3.	Gebėjimas kalbėti su kitais asmenimis tinkamai perteikiant informaciją	0,3	0,2	1,4	31,2	66,8
4.	Gebėjimas klausytis ir suprasti informaciją žodžiu	0,3	0,4	2,6	37,6	59,2
5.	Gebėjimas skaityti ir suprasti informaciją raštu	0,4	0,2	2,5	37,0	59,9
6.	Gebėjimas suprasti su darbu susijusius dokumentus (informaciją)	0,4	0,2	1,8	21,9	75,7
7.	Gebėjimas bendrauti ir išreikšti mintis bei idėjas raštu pagal dokumentų rengimo reikalavimus	0,3	0,8	3,5	34,9	60,4

Analizuojant, bendravimo gimtąją kalba kompetencijų svarbą įsidarbinant/dirbant XXI amžiaus darbo rinkoje (žr. 4 lentelė), verta atkreipti dėmesį, kad daugiausia (75,7 proc.) respondentų pasirinko, kad labai svarbus yra gebėjimas suprasti su darbu susijusius dokumentus (informaciją). Nemaža dalis apklaustųjų (36,0 proc.) mano, kad svarbu gebėti suprasti kito asmens kalbą. 3,5 proc. apklaustų studentų teigia, kad jiems nei svarbu, nei nesvarbu gebėti bendrauti ir išreikšti mintis bei idėjas raštu pagal dokumentų rengimo reikalavimus. Maža dalis respondentų (0,4 proc.) pažymėjo, kad jiems nesvarbu gebėti klausytis ir suprasti informaciją žodžiu. Tokia pat atsakiusių dali (0,4 proc.) teigia, kad jiems visiškai nesvarbu gebėti skaityti ir suprasti informaciją raštu. Apibendrinant galima teigti, jog absoliučiai dauguma apklaustųjų vertina gebėjimo suprasti su darbu susijusių dokumentų ir informacijos svarbą. Mažiau nei vienas procentas apklaustųjų teigė, jog jiems su darbu susijusios informacijos supratimas reikšmės neturi. Tai parodo, jog studentų nuomone darbo rinkai svarbus darbuotojų aktyvus dalyvavimas darbo procese, jo supratimas.

Analizuojant, bendravimo užsienio kalba kompetencijų svarbą įsidarbinant/dirbant XXI amžiaus darbo rinkoje (žr. 5 lentelė), verta atkreipti dėmesį, kad daugiausia (52,8 proc.) apklaustų studentų mano, kad labai svarbu gebėti suprasti su darbu susijusius dokumentus (informacija) parengtus užsienio kalba. 51,6 proc. respondentų mano, kad labai svarbu gebėti kalbėti užsienio kalba su kitais asmenimis tinkamai perteikiant informaciją. 49,0 proc. studentų teigia, kad svarbu gebėti skaityti ir suprasti užsienio kalba pateiktą informaciją. 4,4 proc. apklaustųjų teigė, kad jiems nei svarbus, nei nesvarbus yra gebėjimas užsienio kalba bendrauti ir išreikšti mintis bei idėjas raštu pagal Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

dokumentų rengimo reikalavimus. 0,3 proc. atsakiusių studentų teigia, kad gebėjimas suprasti kito asmens kalbą yra visiškai nesvarbu. Apibendrinant galima pastebėti, kad bent pusė respondentų tikina, jog darbo rinkoje itin svarbu bendrauti ir suprasti dokumentus (informaciją) užsienio kalba. Absoliuti mažuma atsakiusių teigia, kad darbo rinkoje užsienio kalbos mokėjimas yra visiškai nereikšmingas. Šie duomenys parodo, jog darbo rinkoje tampa vis svarbiau mokėti ir gebėti bendrauti bent viena užsienio kalba.

5 lentelė

Bendravimo užsienio kalba kompetencijų svarbą įsidarbinant/dirbant XXI amžiaus darbo rinkoje

Eil. Nr.	Kompetencija	Visiškai nesvarbu, %	Nesvarbu, %	Nei nesvarbu, nei svarbu, %	Svarbu, %	Labai svarbu, %
1.	Gebėjimas suprasti kito asmens kalbą	0,3	0,2	2,2	46,1	51,2
2.	Gebėjimas kalbėti aiškiai užsienio kalba, kad kiti suprastų	0,3	0,3	4,3	46,3	48,9
3.	Gebėjimas kalbėti užsienio kalba su kitais asmenimis tinkamai perteikiant informaciją	0,2	0,3	4,0	43,8	51,6
4.	Gebėjimas klausytis ir suprasti informaciją užsienio kalba	0,2	0,4	3,7	46,3	49,3
5.	Gebėjimas skaityti ir suprasti užsienio kalba pateiktą informaciją	0,2	0,5	4,1	49,0	46,2
6.	Gebėjimas suprasti su darbu susijusius dokumentus (informaciją) parengtus užsienio kalba	0,2	0,4	3,1	43,5	52,8
7.	Gebėjimas užsienio kalba bendrauti ir išreikšti mintis bei idėjas raštu pagal dokumentų rengimo reikalavimus	0,4	0,8	4,4	43,5	50,9

6 lentelė

Užsienio kalbų svarbą įsidarbinant/dirbant XXI amžiaus darbo rinkoje

Eil. Nr.	Užsienio kalba	Visiškai nesvarbu, %	Nesvarbu, %	Nei nesvarbu, nei svarbu, %	Svarbu, %	Labai svarbu, %
1.	Anglų kalba	0,3	0,0	0,9	15,6	83,2
2.	Rusų kalba	0,8	0,8	16,9	54,4	27,1
3.	Vokiečių kalba	6,5	7,8	44,2	36,0	5,4
4.	Prancūzų kalba	11,4	18,6	47,5	18,6	3,9
5.	Lenkų kalba	12,5	24,8	43,3	15,5	3,9
6.	Kita	21,1	15,0	43,5	14,0	6,4

Analizuojant, užsienio kalbų svarbą įsidarbinant/dirbant XXI amžiaus darbo rinkoje (žr. 6 lentelė), verta atkreipti dėmesį, kad daugiausia (83,2 proc.) atsakiusių mano, kad labai svarbu įsidarbinant/dirbant yra mokėti anglų kalbą. 54,4 proc. respondentų mano, kad svarbu mokėti rusų

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

kalbą. 44,2 proc. atsakiusių studentų mano, kad nei svarbu, nei nesvarbu mokėti vokiečių kalbą. 18,6 proc. respondentų mano, kad nesvarbu įsidarbinant/dirbant mokėti prancūzų kalbą. 12,5 proc. atsakiusių mano, kad visiškai nesvarbu einant įsidarbinti ar dirbant mokėti lenkų kalbą. Apibendrinant galima teigti, jog studentų nuomone svarbiausia įsidarbinant yra anglų kalba, kita populiariausia kalba yra rusų, kurią pasirinko pusė visų respondentų. Pati nepopuliariausia yra lenkų kalba. Ši tendencija rodo, jog darbo rinkoje konkuruoja XX amžiuje paplitusi rusų kalba ir XXI amžiuje paplitusi anglų kalba.

7 lentelė

Skaičiavimo ir tikslųjų bei gamtos mokslų kompetencijų svarbą įsidarbinant/dirbant XXI amžiaus darbo rinkoje

Eil. Nr.	Kompetencija	Visiškai nesvarbu, %	Nesvarbu, %	Nei nesvarbu, nei svarbu, %	Svarbu, %	Labai svarbu, %
1.	Gebėjimas atlikti paprastus matematinius veiksmus	0,5	0,7	5,5	46,4	46,9
2.	Gebėjimas naudoti matematinius sprendimus problemoms spręsti	0,8	3,3	19,1	50,5	26,2
3.	Gebėjimas naudoti mokslines taisykles ir metodus problemoms spręsti	1,3	6,4	32,2	38,2	21,9
4.	Gebėjimas analizuoti ir apibendrinti	0,3	0,4	4,4	41,6	53,2
5.	Gebėjimas taikyti pagrindines bendrąsias žinias praktikoje	0,2	0,4	3,5	37,6	58,3

Analizuojant, skaičiavimo ir tikslųjų bei gamtos mokslų kompetencijų svarbą įsidarbinant/dirbant XXI amžiaus darbo rinkoje (žr. 7 lentelė), verta atkreipti dėmesį, kad daugiausia atsakiusių (58,3 proc.) mano, kad labai svarbu gebėti taikyti pagrindines bendrąsias žinias praktikoje. Nemaža dalis apklaustųjų (50,5 proc.) teigia, kad svarbu gebėti naudotis matematiniais sprendimais problemoms spręsti. 32,2 proc. apklaustųjų studentų teigia, kad jiems nei svarbu, nei nesvarbu gebėti naudotis mokslinėmis taisyklėmis ir metodais sprendžiant problemas. 0,7 proc. respondentų teigia, kad jiems nesvarbu gebėti atlikti paprastus matematinius veiksmus. Maža dalis (0,3 proc.) apklaustųjų teigia, kad jiems yra visiškai nesvarbus gebėjimas analizuoti ir apibendrinti. Apibendrinami duomenis galime teigti, jog daugumai apklaustųjų labai svarbios bendrosios žinios, ypač matematika. Tik mažiau nei vienas procentas mano, kad šios žinios neturi praktinio pritaikymo. Tai parodo kokios svarbios yra elementarios mokyklinės žinios darbo rinkoje.

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

Skaitmeninio raštingumo kompetencijų svarbą įsidarbinant/dirbant XXI amžiaus darbo rinkoje

Eil. Nr.	Kompetencija	Visiškai nesvarbu, %	Nesvarbu, %	Nei nesvarbu, nei svarbu, %	Svarbu, %	Labai svarbu, %
1.	Gebėjimas dirbti kompiuterinėmis Word, Excel, PowerPoint programomis	0,3	0,3	3,8	29,4	66,1
2.	Gebėjimas pritaikyti ir naudoti informacinės technologijas įvairioms užduotims spręsti	0,2	0,3	4,3	45,1	50,0
3.	Gebėjimas nuspręsti kokios IT programos, įrankiai reikalingi užduočiai atlikti	0,3	1,2	15,9	46,1	36,5
4.	Gebėjimas tinkamai (nepažeidžiant įstatymų) naudotis socialiniais tinklais	0,7	2,5	12,3	44,8	39,7
5.	Gebėjimas pasirinkti reikalingą informaciją	0,2	0,3	2,6	31,1	65,9

Analizuojant, skaitmeninio raštingumo kompetencijų svarbą įsidarbinant/dirbant XXI amžiaus darbo rinkoje (žr. 8 lentelė), verta atkreipti dėmesį, kad daugiausia atsakiusiųjų (66,1 proc.) mano, kad labai svarbu gebėti dirbti kompiuterinėmis Word, Excel, PowerPoint programomis. Nemaža dalis respondentų (46,1 proc.) mano, kad svarbu gebėti nuspręsti kokios IT programos, įrankiai reikalingi užduočiai atlikti. 12,3 proc. respondentų teigia, kad jiems nei svarbu, nei nesvarbu gebėti tinkamai (nepažeidžiant įstatymų) naudotis socialiniais tinklais. 0,3 proc. apklaustųjų teigia, kad jiems nesvarbus gebėjimas pasirinkti reikalingą informaciją. Maža dalis (0,2 proc.) teigia, kad jiems visiškai nesvarbus gebėjimas pritaikyti ir naudoti informacinės technologijas įvairioms užduotims spręsti. Apibendrinant galima teigti, jog darbo rinkoje šiuo metu nėra svarbiausias IT sugebėjimas tinkamai naudotis Microsoft office programų paketu. Panašus skaičius apklaustųjų tvirtina, jog taip pat svarbu ir tinkamas reikiamų programų pasirinkimas darbo metu. Tai parodo kokią svarbą įgyja kompiuterinio raštingumo sugebėjimai.

Analizuojant, mokymosi mokytis kompetencijų svarbą įsidarbinant/dirbant XXI amžiaus darbo rinkoje (žr. 9 lentelė), verta atkreipti dėmesį, kad daugiausia atsakiusiųjų (50,3 proc.) teigia, kad svarbu gebėti kryptingai ir organizuotai mokytis. 49,3 proc. respondentų mano, kad labai svarbu gebėti lanksčiai mokytis. Nemaža dalis (15,1 proc.) apklaustųjų studentų teigia, kad jiems nei svarbu, nei nesvarbu gebėti analizuoti rezultatus ir įsivertinti. 0,6 proc. apklaustųjų studentų mano, kad nesvarbu gebėti taikyti skirtingus mokymosi būdus. Maža dalis (0,4 proc.) apklaustųjų teigia, kad jiems visiškai nesvarbu gebėti teigiamai vertinti mokymąsi. Apibendrinus pastebima, jog gebėjimas mokytis yra svarbus daugiau nei pusei respondentų. Tuo tarpu gebėjimą mokytis nesvarbiu laiko mažiau nei vienas procentas apklaustųjų. Tai parodo kokie svarbūs darbuotojai gebantys mokytis darbo metu XXI amžiaus darbo rinkoje.

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

Mokymosi mokyti kompetencijų svarbą įsidarbinant/dirbant XXI amžiaus darbo rinkoje

Eil. Nr.	Kompetencija	Visiškai nesvarbu, %	Nesvarbu, %	Nei nesvarbu, nei svarbu, %	Svarbu, %	Labai svarbu, %
1.	Gebėjimas teigiamai vertinti mokymąsi	0,4	0,5	7,7	52,0	39,3
2.	Gebėjimas taikyti skirtingus mokymosi būdus	0,3	0,6	10,7	46,6	41,8
3.	Gebėjimas kryptingai ir organizuotai mokytis	0,3	0,3	5,2	50,3	43,9
4.	Gebėjimas analizuoti rezultatus ir įsivertinti	0,3	0,6	15,1	43,0	41,0
5.	Gebėjimas objektyviai vertinti save	0,3	0,3	8,7	43,4	47,3
6.	Gebėjimas lanksčiai mokytis	0,3	0,5	7,5	42,5	49,3

Socialinio ir pilietinio aktyvumo kompetencijų svarbą įsidarbinant/dirbant XXI amžiaus darbo rinkoje

Eil. Nr.	Kompetencija	Visiškai nesvarbu, %	Nesvarbu, %	Nei nesvarbu, nei svarbu, %	Svarbu, %	Labai svarbu, %
1.	Gebėjimas dirbti komandoje	0,3	0,5	5,0	40,5	53,8
2.	Gebėjimas sutelkti visą dėmesį, kai kitas žmogus kalba	0,2	0,3	4,9	48,6	46,1
3.	Gebėjimas klausyti klausimus susijusius su tema	0,2	0,5	9,5	54,4	35,4
4.	Gebėjimas nepertraukinėti kalbančiojo	0,2	0,4	7,9	40,5	51,1
5.	Gebėjimas išklausti kito nuomonę ir ją priimti, net jei ji prieštarauja pačio nuomonei	0,5	0,7	10,4	39,9	48,6
6.	Gebėjimas bendrauti su kitais žmonėmis, nesukeliant pykčio	0,3	0,3	5,9	39,6	53,9
7.	Gebėjimas bendrauti su skirtingais žmonėmis	0,2	0,3	7,4	40,0	52,0
8.	Gebėjimas vadovautis emociniu intelektu	1,9	5,5	15,6	42,7	34,3
9.	Gebėjimas būti pilietišku, t. y. dalyvauti pilietiniame gyvenime, išmanyti socialines struktūras	0,8	2,9	16,0	41,9	38,4
10.	Gebėjimas laikytis bendrųjų moralinių principų	0,4	0,6	5,9	47,4	45,8

Analizuojant, socialinio ir pilietinio aktyvumo kompetencijų svarbą įsidarbinant/dirbant XXI amžiaus darbo rinkoje (žr. 10 lentelė), verta atkreipti dėmesį, kad daugiausia atsakiusiųjų (57,8 proc.) mano, kad labai svarbu gebėti žinias pritaikyti praktikoje. Nemaža dalis apklaustųjų (55 proc.) mano, kad svarbu gebėti planuoti bei valdyti veiklą siekiant tikslų įgyvendinimo. 15,7 proc.

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

respondentų teigia, kad jiems nei svarbu, nei nesvarbu gebėti būti iniciatyviu ir versliu. 2,4 proc. apklaustų studentų pažymėjo, kad jiems nesvarbu gebėti vesti derybas. 0,4 proc. apklaustųjų teigia, kad jiems visiškai nesvarbu gebėti valdyti žmogiškuosius išteklius. Apibendrinant galima teigti, kad daugiau nei pusės apklaustųjų nuomone darbuotojams svarbu išmanyti žmogiškuosius išteklius ir jų valdymą. Tai paneigė mažiau nei pusė procento apklaustųjų. Tai parodo kokie svarbūs iniciatyvūs žmonės XXI amžiaus darbo rinkoje.

Analizuojant, iniciatyvos ir verslumo kompetencijų svarbą įsidarbinant/dirbant XXI amžiaus darbo rinkoje (žr. 11 lentelė), verta atkreipti dėmesį, kad daugiausia atsakiusiųjų (57,8 proc.) mano, kad labai svarbu gebėti žinias pritaikyti praktikoje. 55,0 proc. apklaustųjų pažymėjo, kad jiems svarbu gebėti planuoti bei valdyti veiklą siekiant tikslų įgyvendinimo. 16,3 proc. respondentų teigia, kad jiems nei svarbu, nei nesvarbu gebėti būti pasirengusiam rizikuoti vardan idėjos. 2,4 proc. apklaustųjų teigia, kad jiems nesvarbu gebėti vesti derybas. Maža dalis (0,4 proc.) teigia, kad jiems visiškai nesvarbu gebėti valdyti žmogiškuosius išteklius. Apibendrinant galima teigti, kad daugiau nei pusės apklaustųjų nuomone darbuotojams svarbu išmanyti žmogiškuosius išteklius ir jų valdymą. Tai paneigė mažiau nei pusė procento apklaustųjų. Tai parodo kaip svarbu būti iniciatyviu XXI amžiaus darbo rinkoje.

11 lentelė

Iniciatyvos ir verslumo kompetencijų svarbą įsidarbinant/dirbant XXI amžiaus darbo rinkoje

Eil. Nr.	Kompetencija	Visiškai nesvarbu, %	Nesvarbu, %	Nei nesvarbu, nei svarbu, %	Svarbu, %	Labai svarbu, %
1.	Gebėjimas prisitaikyti naujose situacijose	0,3	0,2	1,8	44,2	53,5
2.	Gebėjimas kurti naujas idėjas (kūrybiškumas)	0,2	0,6	8,0	54,2	37,0
3.	Gebėjimas spręsti problemas	0,2	0,4	8,1	50,5	40,8
4.	Gebėjimas priimti sprendimus	0,2	0,2	2,3	42,5	54,8
5.	Gebėjimas dirbti iš skirtingų sričių specialistų sudarytoje komandoje	0,3	0,3	6,7	43,2	49,4
6.	Gebėjimas palaikyti ryšius su kitų sričių ekspertais	0,2	0,5	7,6	49,9	41,8
7.	Gebėjimas dirbti tarptautiniu lygmeniu	0,3	1,1	10,7	47,2	40,8
8.	Gebėjimas dirbti savarankiškai	0,2	0,3	2,8	41,9	54,8
9.	Gebėjimas planuoti bei valdyti veiklą siekiant tikslų įgyvendinimo	0,2	0,4	3,4	55,0	40,9
10.	Gebėjimas būti iniciatyviu ir versliu	0,2	0,5	15,7	45,4	38,2
11.	Gebėjimas idėjas paversti veiksmais	0,3	0,3	5,9	49,7	44,0
12.	Gebėjimas būti pasirengusiam rizikuoti vardan idėjos	0,4	1,8	16,3	53,8	27,8
13.	Gebėjimas valdyti žmogiškuosius išteklius	0,4	0,8	8,8	49,1	41,0
14.	Gebėjimas vesti derybas	0,4	2,4	10,8	46,5	39,9
15.	Gebėjimas žinias pritaikyti praktikoje	0,3	0,2	5,6	36,0	57,8

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

Kultūrinio sąmoningumo ir raiškos kompetencijų svarbą įsidarbinant/dirbant XXI amžiaus darbo rinkoje

Eil. Nr.	Kompetencija	Visiškai nesvarbu, %	Nesvarbu, %	Nei nesvarbu, nei svarbu, %	Svarbu, %	Labai svarbu, %
1.	Gebėjimas priimti skirtingų kultūrų, tautų, rasų žmones	0,3	0,3	6,3	35,4	57,7
2.	Gebėjimas suprasti savo ir kitų šalių kultūrą bei papročius	0,4	0,9	14,7	49,9	34,0
3.	Gebėjimas kritiškai mąstyti (atsisakyti mąstymo stereotipų)	0,3	0,6	8,4	46,9	43,8
4.	Gebėjimas atskirti faktus ir nuomones	0,3	0,3	4,2	49,7	45,6
5.	Gebėjimas analizuoti bei interpretuoti realybės problemas ir dviprasmybes	0,4	0,7	8,0	49,2	41,7
6.	Gebėjimas stebėti, pažinti, suprasti save bei aplinką	0,3	0,4	3,9	47,5	48,0

Analizuojant, kultūrinio sąmoningumo ir raiškos kompetencijų svarbą įsidarbinant/dirbant XXI amžiaus darbo rinkoje (žr. 12 lentelė), verta atkreipti dėmesį, kad daugiausia atsakiusiųjų (57,7 proc.) mano, kad labai svarbu gebėti priimti skirtingų kultūrų, tautų, rasų žmones. 49,7 proc. respondentų pažymėjo, kad svarbu gebėti atskirti faktus ir nuomones. Nemaža dalis (14,7 proc.) atsakiusiųjų teigia, kad jiems nei svarbu, nei nesvarbu gebėti suprasti savo ir kitų šalių kultūrą bei papročius. 0,7 proc. apklaustų studentų teigia, kad jiems nesvarbu gebėti analizuoti bei interpretuoti realybės problemas ir dviprasmybes. Maža dalis apklaustųjų (0,3 proc.) teigia, kad jiems visiškai nesvarbus gebėjimas kritiškai mąstyti (atsisakyti mąstymo stereotipų). Apibendrinant galima teigti, kad pusei respondentų svarbu priimti skirtingos kultūros žmones, suprasti jų kultūrą. Tik mažiau nei vienas procentas apklaustųjų mano, jog nesvarbu priimti kitos kultūros žmones, jų skirtumus. Tai parodo koks svarbus tampa žmogaus požiūris į multikultūrinę visuomenę XXI amžiaus darbo rinkoje.

13 lentelė

Atsakingumo kompetencijų svarbą įsidarbinant/dirbant XXI amžiaus darbo rinkoje

Eil. Nr.	Kompetencija	Visiškai nesvarbu, %	Nesvarbu, %	Nei nesvarbu, nei svarbu, %	Svarbu, %	Labai svarbu, %
1.	Gebėjimas prisiimti atsakomybę už savo veiksmus	0,3	0,4	1,3	23,1	74,9
2.	Gebėjimas prisiimti atsakomybę už savo veiklos rezultatus	0,2	0,5	2,1	29,9	63,3
3.	Gebėjimas jausti atsakomybę už kitą asmenį	0,5	1,7	14,6	50,1	33,0
4.	Gebėjimas įvertinti veiklos pasekmes	0,2	0,2	3,1	43,0	53,5
5.	Gebėjimas pasidalinti atsakomybe su kitais asmenimis	0,3	0,8	9,2	50,8	38,9

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

Analizuojant, atsakingumo kompetencijų svarbą įsidarbinant/dirbant XXI amžiaus darbo rinkoje (žr. 13 lentelė), verta atkreipti dėmesį, kad daugiausia atsakiusiųjų (74,9 proc.) teigia, kad labai svarbu gebėti prisiimti atsakomybę už savo veiksmus. 50,8 proc. respondentų mano, kad svarbu gebėti pasidalinti atsakomybę su kitais asmenimis. 14,6 proc. apklaustųjų teigia, kad jiems nei svarbus, nei nesvarbus gebėjimas yra jausti atsakomybę už kitą asmenį. 0,5 proc. apklaustųjų teigia, kad jiems nesvarbu gebėti prisiimti atsakomybę už savo veiklos rezultatus. Maža dalis (0,2 proc.) visų apklaustųjų studentų mano, kad visiškai nesvarbu gebėti įvertinti veiklos pasekmes. Apibendrinant galima teigti, jog didžioji dauguma apklaustųjų vertina žmones, kurie atsakingi už savo ir kolegų veiksmus. Tik apie pusė procento respondentų mano, jog atsakomybė nebūtina. Tai parodo atsakingų darbuotojų svarbą ir poreikį XXI amžiaus darbo rinkoje.

Apibendrinus tyrimo duomenis galima teigti, jog XXI amžiaus darbo rinkai svarbūs atsakingi, išsilavinę, gebantys mokytis ir panaudoti sukauptas žinias jauni specialistai. Šį poreikį sukuria didėjantis pokyčių tempas, kurį skatina vis sudėtingesni vartotojų poreikiai ir sparčiai vystomos technologijos. Žmonės, neturintys šių gebėjimų, negeba greitai prisitaikyti prie kintančios aplinkos ir lėtina pažangos tempą. Taip pat lėtina vartotojų poreikių išpildymą, kurie kinta kasdien. Tai parodo, jog žmonės, kurie nori išlikti XXI amžiaus darbo rinkoje, turi domėtis naujausiomis tendencijomis, užsienio ir gimtąja kalbomis bei technologijų pažanga.

2.3.XXI amžiaus kompetencijų poreikio ir pasiūlos tyrimas: darbdavių kokybinė apklausa

Analizuojant XXI amžiaus kompetencijų poreikį ir pasiūlą, į tyrimą buvo pakviesti 198 darbdaviai. Šiaulių valstybinės kolegijos studentai apklausė 40 darbdavių, Vilniaus kolegijos studentai – 37 darbdavius, Klaipėdos valstybinės kolegijos studentai – 40 darbdavių, Alytaus kolegijos studentai – 41 darbdavį ir Utenos kolegijos studentai – 40 darbdavių. 14 lentelėje pateikiamas apklaustųjų darbdavių organizacijų pasiskirstymas pagal veiklos sritis.

14lentelė

Pagrindinės organizacijos veiklos sritys

Veiklos sritis	N (kiekis skaičiais)	% (kiekis procentais)
Apskaita	2	1,06%
Automobilių ir motociklų remontas	4	2,12%
Baldų, durų ir laiptų gamyba	10	5,29%
Bankininkystė	11	6,06%
Buitinės technikos ir įrangos gamyba	1	0,53%
Buitinių nuotėkų, pramonės ir verslo nuotėkų ir paviršinių nuotėkų valymo įrenginių gamyba	1	0,53%

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

Drabužių dizaino sprendimas ir konstravimas	1	0,53%
Gamyba	15	7,94%
Gamyba ir pardavimai	1	0,53%
Įdarbinimo paslaugos	1	0,53%
Kelionių organizavimas	4	2,12%
Kelių remontas	3	1,59%
Kompiuterinė veikla	5	2,65%
Kultūros vadyba	3	1,59%
Laivų remontas	1	0,53%
Logistika	6	3,17%
Maisto gamyba ir tiekimas	6	3,17%
Maitinimas	2	1,06%
Medkirtystė ir medienos pardavimas/miškininkystė	2	1,06%
Metalo lankstiniai	1	0,53%
Muitinės tarpininkavimas	1	0,53%
Pardavimai	6	3,17%
Paslaugų teikimas	17	8,99%
Perkraustymo paslaugos	1	0,53%
Prekyba	43	22,75%
Socialinės apsaugos paslaugos	4	2,12%
Statybos darbai	13	6,88%
Sveikatos apsaugos paslaugos	6	3,17%
Švietimo paslaugos	1	0,53%
Techninė priežiūra	3	1,59%
Teisė, socialinė veikla	3	1,59%
Transporto paslaugos	3	1,59%
Turizmo informacijos paslaugos	1	0,53%
Ugdymas (mokymo organizavimas, neformalus ugdymas)	7	3,70%
Ūkininkavimas	2	1,06%
Vandens skaitiklių remontas ir patikra	1	0,53%
Vėdinimo sistemų montavimas	1	0,53%
Viešoji tvarka	3	1,59%
Vyno ir stipriųjų gėrimų gamyba	1	0,53%
Žuvininkystė	1	0,53%
	198	100

15 lentelė

Organizacijos pasiskirstymas pagal sektorių

Sektorius	Klaipėda, %	Vilnius, %	Šiauliai, %	Alytus, %	Utena, %
Privačiam	82,5	91,9	100,0	100,0	62,5
Valstybiniam	17,5	8,1	0,0	0,0	37,5

15 lentelėje pateikiami duomenys apie organizacijų pasiskirstymą pagal sektorių. Daugiausiai darbdavių, apklaustų Šiaulių valstybinės kolegijos (100 proc.) ir Alytaus kolegijos (100 proc.) studentų, organizacijos priklauso privačiam sektoriui. Verta atkreipti dėmesį, jog Klaipėdos valstybinės kolegijos (17,5 proc.), Vilniaus kolegijos (8,1 proc.) ir Utenos kolegijos (37,5 proc.) studentų apklaustų darbdavių organizacijos priklauso valstybiniam sektoriui. Tai parodo, kad gauti rezultatai atspindi ne tik privačiam, bet ir valstybiniam sektoriui priklausančių darbdavių nuomonę.

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

Organizacijų pasiskirstymą pagal organizacijos dydį

Dydis	Klaipėda, %	Vilnius, %	Šiauliai, %	Alytus, %	Utena, %
Maža	67,5	40,6	47,0	17,0	52,5
Vidutinė	20,0	43,2	41,0	63,5	40,0
Didelė	12,5	16,2	12,0	19,5	7,5

16 lentelėje pateikiami duomenys apie apklaustų darbdavių organizacijų pasiskirstymą pagal organizacijos dydį. Daugiausiai Klaipėdos valstybinės kolegijos (67,5 proc.), Šiaulių valstybinės kolegijos (47 proc.) ir Utenos kolegijos (52,5 proc.) studentų apklaustų darbdavių organizacijos yra mažos, o Vilniaus kolegijos (43,2 proc.) ir Alytaus kolegijos (63,5 proc.) studentų apklaustų darbdavių organizacijos yra vidutinės. Tačiau iš 3 lentelės taip pat matome, jog duomenys atspindi nuomonę ne tik minėtų darbdavių, kurių organizacijos yra mažos ar vidutinio dydžio, bet taip pat ir darbdavių, kurių organizacijos yra didelės.

Organizacijų buveinių pasiskirstymas

Vieta	Klaipėda, %	Vilnius, %	Šiauliai, %	Alytus, %	Utena, %
Alytaus apsk.	0,0	2,7	0	93,0	0,0
Kauno apsk.	2,5	18,9	0	2,0	2,5
Klaipėdos apsk.	40,0	8,1	0	0,0	0,0
Marijampolės apsk.	0,0	2,7	0	5,0	0,0
Panevėžio apsk.	0,0	5,4	0	0,0	0,0
Šiaulių apsk.	22,5	2,7	100,0	0,0	0,0
Tauragės apsk.	12,5	0	0	0,0	0,0
Telšių apsk.	15,5	0	0	0,0	0,0
Utenos apsk.	0,0	0	0	0,0	92,5
Vilniaus apsk.	7,5	56,8	0	0,0	5,0
Užsienyje	0,0	2,7	0	0,0	0,0

17 lentelėje pateikiami duomenys apie apklaustų darbdavių organizacijų buveinių pasiskirstymą. Daugiausiai Šiaulių valstybinės kolegijos (100 proc.) studentų apklaustų darbdavių organizacijų buveinės yra susitelkusios Šiaulių apskrityje. Atitinkamai ir Klaipėdos, Vilniaus, Alytaus ir Utenos kolegijų studentai daugiausiai apklausė darbdavius, kurių organizacijos yra įsikūrusios Klaipėdos (40 proc.), Vilniaus (56,8 proc.), Alytaus (93 proc.) ir Utenos (92,5 proc.) apskrityse. Verta atkreipti dėmesį, kad Klaipėdos, Vilniaus, Alytaus ir Utenos kolegijų studentai taip pat apklausė ir darbdavius, kurių organizacijų buveinės yra kitose apskrityse. Galima manyti, kad taip nutiko dėl to, kad kolegijos studentai yra iš kitų miestų ir grįžę į savo gimtąjį miestą apklausė ten esančius darbdavius.

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

18 lentelė

Organizacijų gyvavimo laikotarpis

Trukmė	Klaipėda, %	Vilnius, %	Šiauliai, %	Alytus, %	Utena, %
Iki 1 metų	0,0	13,5	0,0	0,0	2,5
2-3 metai	12,5	18,9	18,0	0,0	5,0
4-5 metai	7,5	10,8	18,0	7,0	17,5
6-10 metų	17,5	18,9	52,0	8,0	50,0
11-20 metų	32,5	8,1	12,0	59,0	25,0
20 ir daugiau metų	30,0	29,8	0,0	26,0	0,0

18 lentelėje pateikiami duomenys parodo apklaustų darbdavių organizacijų gyvavimo laikotarpį. Daugiausiai Šiaulių valstybinės kolegijos (52,0 proc.) ir Utenos kolegijos (50,0 proc.) studentų apklaustų darbdavių organizacijos gyvuoja 6-10 metų, Klaipėdos valstybinės kolegijos (32,5 proc.) ir Alytaus kolegijos (59,0 proc.) studentų apklaustų darbdavių organizacijos gyvuoja 11-20 metų, o Vilniaus kolegijos (29,8 proc.) studentų apklaustų darbdavių organizacijos gyvuoja 20 ir daugiau metų. Iš lentelės matome, kad studentų apklaustų darbdavių organizacijos nėra jaunos, kad jos yra pakankamai brandžios, kas parodo, jog darbdaviai turi nemažai patirties ir gerai nusimano, kokių kompetencijų reikia darbo rinkai.

19 lentelė

Bendrųjų kompetencijų svarba šiandienos darbo rinkoje

Svarbumas	Klaipėda, %	Vilnius, %	Šiauliai, %	Alytus, %	Utena, %
Labai svarbios	55,0	62,2	59,0	49,0	45,0
Svarbios	35,0	21,6	35,0	42,0	50,0
Nei svarbios, nei nesvarbios	5,0	10,8	6,0	5,0	5,0
Nesvarbios	2,5	5,4	0,0	2,0	0,0
Visiškai nesvarbios	2,5	0	0,0	2,0	0,0

19 lentelėje pateikiami duomenys apie bendrųjų kompetencijų svarbumą šiandienos darbo rinkoje. Daugiausiai apklaustųjų darbdavių 55 proc. Klaipėdos, 62,2 proc. Vilniaus, 59 proc. Šiaulių, 49 proc. Alytaus mano, kad bendrosios kompetencijos šiandienos darbo rinkoje yra labai svarbios ir 50 proc. Utenos apklaustųjų darbdavių mano, kad svarbios.

20 lentelėje pateikiami duomenys apie darbdavių teikiamą prioritetą specialiesiems būsimo darbuotojo gebėjimams arba aukšto lygio bendrosioms kompetencijoms. Daugiausiai darbdavių, apklaustų Klaipėdos valstybinės kolegijos (52,5 proc.), Alytaus kolegijos (82,0 proc.) ir Utenos kolegijos (52,5 proc.) studentų, teiktų prioritetą specialiesiems gebėjimams, o Vilniaus kolegijos (54,1 proc.) ir Šiaulių valstybinės kolegijos (65,0 proc.) – bendrosioms kompetencijoms. Taip pat pastebima, kad Klaipėdos valstybinės kolegijos studentų apklaustų 12,5 proc. darbdavių vienodai svarbu yra specialieji gebėjimai ir bendrosios kompetencijos.

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

20 lentelė

Darbdavių teikiami prioritetai specialiesiems būsimo darbuotojo gebėjimams arba aukšto lygio bendrosioms kompetencijoms

Kompetencijos	Klaipėda, %	Vilnius, %	Šiauliai, %	Alytus, %	Utena, %
Specialieji gebėjimai	52,5	45,9	35,0	82,0	52,5
Bendrosios kompetencijos	35,0	54,1	65,0	18,0	47,5
Specialieji gebėjimai ir bendrosios kompetencijos svarbios vienodai	12,5	0,0	0,0	0,0	0,0

21 lentelė

Aktualiausios bendrosios kompetencijos šiandieninėje darbo rinkoje

Aktualumas	Klaipėda, %	Vilnius, %	Šiauliai, %	Alytus, %	Utena, %
bendravimo gimtąją kalba;	60,0	59,5	53,0	100,0	87,5
bendravimo užsienio kalba;	62,5	73,0	65,0	87,0	77,5
skaičiavimo ir tikslųjų bei gamtos mokslų (analizavimas, problemų sprendimas, taikant matematinius modelius ir pan.);	32,5	18,9	24,0	32,0	12,5
skaitmeninio raštingumo;	60,0	43,2	29,0	98,0	72,5
mokymosi mokyti;	57,5	75,7	41,0	42,0	7,5
socialinio ir pilietinio aktyvumo;	25,0	21,6	6,0	38,0	10,0
iniciatyvos ir verslumo;	55,0	64,9	41,0	57,0	52,5
kultūrinio sąmoningumo ir raiškos;	35,0	35,1	3,0	32,0	12,5
atsakingumo;	82,5	81,1	76,0	82,0	100,0
kita.	0,0	5,4	0,0	0,0	0,0

21 lentelėje pateikiami duomenys apie darbdavių nuomone aktualias bendrąsias kompetencijas šiandieninėje darbo rinkoje.

Klaipėdos valstybinės kolegijos studentų apklaustieji darbdaviai mano, kad aktualiausios kompetencijos šiandieninėje darbo rinkoje būtų: bendravimo gimtąją kalba (60 proc.), bendravimo užsienio kalba (62,5 proc.), skaitmeninio raštingumo (60 proc.), mokymosi mokyti (57,5 proc.), iniciatyvos ir verslumo (55 proc.) ir atsakingumo (82,5 proc.).

Vilniaus kolegijos studentų apklaustieji darbdaviai mano, kad aktualiausios kompetencijos šiandieninėje darbo rinkoje būtų: bendravimo gimtąją kalba (59,5 proc.), bendravimo užsienio kalba (73 proc.), mokymosi mokyti (75,7 proc.), iniciatyvos ir verslumo (64,9 proc.), atsakingumo (81,1 proc.).

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

Šiaulių valstybinės kolegijos studentų apklaustieji darbdaviai mano, kad aktualiausios kompetencijos šiandieninėje darbo rinkoje būtų: bendravimo gimtąją kalba (53 proc.), bendravimo užsienio kalba (65 proc.), atsakingumo (76 proc.).

Alytaus kolegijos studentų apklaustieji darbdaviai mano, kad aktualiausios kompetencijos šiandieninėje darbo rinkoje būtų: bendravimo gimtąją kalba (100 proc.), bendravimo užsienio kalba (87 proc.), skaitmeninio raštingumo (98 proc.), iniciatyvos ir verslumo (57 proc.), atsakingumo (82 proc.).

Utenos kolegijos studentų apklaustieji darbdaviai mano, kad aktualiausios kompetencijos šiandieninėje darbo rinkoje būtų: bendravimo gimtąją kalba (87,5 proc.), bendravimo užsienio kalba (77,5 proc.), skaitmeninio raštingumo (72,5 proc.), iniciatyvos ir verslumo (52,5 proc.), atsakingumo (100 proc.).

Analizuojant bendrųjų kompetencijų aktualumą miestų kontekste pastebėta, kad darbdaviai mano, jog šiandienos rinkoje aktualiausios kompetencijos yra:

- skaičiavimo ir tikslųjų bei gamtos mokslų kompetencija (*gebėjimas atlikti paprastus matematinius veiksmus, gebėjimas naudoti matematinius sprendimus problemoms spręsti, gebėjimas naudoti mokslines taisykles ir metodus problemoms spręsti, gebėjimas analizuoti ir apibendrinti, gebėjimas taikyti pagrindines bendrąsias žinias praktikoje*);

- skaitmeninio raštingumo kompetencija (*gebėjimas dirbti kompiuterinėmis Word, Excel, PowerPoint programomis, gebėjimas pritaikyti ir naudoti informacines technologijas įvairioms užduotims spręsti, gebėjimas nuspręsti kokios IT programos, įrankiai reikalingi užduočiai atlikti, gebėjimas tinkamai (nepažeidžiant įstatymų) naudotis socialiniais tinklais, gebėjimas atsirinkti reikalingą informaciją*);

- mokymosi mokytis kompetencija (*gebėjimas teigiamai vertinti mokymąsi, gebėjimas taikyti skirtingus mokymosi būdus ir metodus, gebėjimas kryptingai ir organizuotai mokytis, gebėjimas analizuoti savo mokymosi rezultatus ir įsivertinti, gebėjimas objektyviai vertinti save, gebėjimas lanksčiai mokytis*);

- socialinio ir pilietinio aktyvumo kompetencija (*gebėjimas dirbti komandoje, gebėjimas sutelkti visą dėmesį, kai kitas žmogus kalba, gebėjimas užduoti klausimus susijusius su tema, gebėjimas nepertraukinėti kalbančiojo, gebėjimas išklaudyti kito nuomonę ir ją priimti, net jei ji prieštarauja paties nuomonei, gebėjimas bendrauti su kitais žmonėmis, nesukeliant pykčio, gebėjimas bendrauti su skirtingais žmonėmis, gebėjimas vadovautis emociniu intelektu, gebėjimas būti pilietišku, t. y. dalyvauti pilietiniame gyvenime, išmanyti socialines struktūras, gebėjimas laikytis bendrųjų moralinių principų*);

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

- iniciatyvos ir verslumo kompetencija (*gebėjimas prisitaikyti naujose situacijose, gebėjimas kurti naujas idėjas (kūrybiškumas), gebėjimas spręsti kompleksines problemas, gebėjimas priimti sprendimus, gebėjimas dirbti iš skirtingų sričių specialistų sudarytoje komandoje, gebėjimas palaikyti ryšius su kitų sričių ekspertais, gebėjimas dirbti tarptautiniu lygmeniu, gebėjimas dirbti savarankiškai, gebėjimas planuoti bei valdyti veiklą siekiant tikslų įgyvendinimo, gebėjimas būti iniciatyviu ir versliu, gebėjimas idėjas paversti veiksmais, gebėjimas būti pasirengusiam rizikuoti vardan idėjos, gebėjimas valdyti žmogiškuosius išteklius, gebėjimas vesti derybas, gebėjimas profesines žinias pritaikyti praktikoje*);
- kultūrinio sąmoningumo ir raiškos kompetencija (*gebėjimas priimti skirtingų kultūrų, tautų, rasių žmones, gebėjimas suprasti savo ir kitų šalių kultūrą bei papročius, gebėjimas kritiškai mąstyti (atsisakyti mąstymo stereotipų), gebėjimas atskirti faktus ir nuomones, gebėjimas analizuoti bei interpretuoti realybės problemas ir dviprasmybes, gebėjimas stebėti, pažinti, suprasti save bei aplinką*).

22 lentelė

Darbdavių teikiami prioritetai bendrosioms kompetencijoms

Aktualumas	Klaipėda, %	Vilnius, %	Šiauliai, %	Alytus, %	Utena, %
bendravimo gimtąja kalba;	35,0	18,9	53,0	98,0	25,0
bendravimo užsienio kalba;	30,0	43,2	65,0	92,0	12,5
skaičiavimo ir tikslųjų bei gamtos mokslų (analizavimas, problemų sprendimas, taikant matematinius modelius ir pan.);	17,5	10,8	24,0	42,0	0,0
skaitmeninio raštingumo;	35,0	28,9	29,0	88,0	5,0
mokymosi mokytis;	35,0	59,5	41,0	35,0	0,0
socialinio ir pilietinio aktyvumo;	2,5	2,7	6,0	28,0	0,0
iniciatyvos ir verslumo;	45,0	40,5	41,0	42,0	7,5
kultūrinio sąmoningumo ir raiškos;	7,5	10,8	3,0	18,0	0,0
atsakingumo;	67,5	62,2	76,0	68,0	50,0
kita.	0,0	0	0,0	0,0	0,0

22 lentelėje pateikiami duomenys apie darbdavių teikiamą prioritetą bendrosioms kompetencijoms.

Klaipėdos valstybinės kolegijos studentų apklaustieji darbdaviai teiktų prioritetą atsakingumo (67,5 proc.), iniciatyvumo ir verslumo (45 proc.) bei bendravimo gimtąja kalba (35 proc.), skaitmeninio raštingumo (35 proc.) ir mokymosi mokytis (35 proc.) kompetencijoms.

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

Vilniaus kolegijos studentų apklaustieji darbdaviai teiktų prioritetą atsakingumo (62,2 proc.), mokymosi mokyti (59,6 proc.) bei bendravimo užsienio kalba (43,2 proc.) kompetencijoms.

Šiaulių valstybinės kolegijos studentų apklaustieji darbdaviai teiktų prioritetą atsakingumo (76 proc.), bendravimo užsienio kalba (65 proc.) bei bendravimo gimtąja kalba (53 proc.) kompetencijoms.

Alytaus kolegijos studentų apklaustieji darbdaviai teiktų prioritetą bendravimo gimtąja kalba (98 proc.), bendravimo užsienio kalba (92 proc.) bei skaitmeninio raštingumo (88 proc.) kompetencijoms.

Utenos kolegijos studentų apklaustieji darbdaviai teiktų prioritetą atsakingumo (50 proc.), bendravimo gimtąja kalba (25 proc.) bei bendravimo užsienio kalba (12 proc.) kompetencijoms.

Pastebėta, kad daugiausiai darbdaviai teiktų prioritetą:

- Atsakingumo kompetencijai (*gebėjimas prisiimti atsakomybę už savo veiksmus, gebėjimas prisiimti atsakomybę už savo veiklos rezultatus, gebėjimas jausti atsakomybę už kitą asmenį, gebėjimas įvertinti veiklos pasekmes, gebėjimas pasidalinti atsakomybe su kitais asmenimis*);
- bendravimo gimtąja kalba kompetencijai (*gebėjimas suprasti kito asmens kalbą, gebėjimas kalbėti aiškiai, kad kiti suprastų, gebėjimas kalbėti su kitais asmenimis tinkamai perteikiant informaciją, gebėjimas klausytis ir suprasti informaciją žodžiu, gebėjimas skaityti ir suprasti informaciją raštu, gebėjimas suprasti su darbu susijusius dokumentus (informaciją), gebėjimas bendrauti ir išreikšti mintis bei idėjas raštu pagal dokumentų rengimo reikalavimus*);
- bendravimo užsienio kalba kompetencijai (*gebėjimas suprasti kito asmens kalbą, gebėjimas kalbėti aiškiai užsienio kalba, kad kiti suprastų, gebėjimas kalbėti užsienio kalba su kitais asmenimis tinkamai perteikiant informaciją, gebėjimas klausytis ir suprasti informaciją užsienio kalba, gebėjimas skaityti ir suprasti užsienio kalba pateiktą informaciją, gebėjimas suprasti su darbu susijusius dokumentus (informaciją) parengtus užsienio kalba, gebėjimas užsienio kalba bendrauti ir išreikšti mintis bei idėjas raštu pagal dokumentų rengimo reikalavimus*).

23 lentelė

Darbdavių manymu būsimos aktualiausios kompetencijos

Kompetencijos	Klaipėda, %	Vilnius, %	Šiauliai, %	Alytus, %	Utena, %
Kompleksinis problemų sprendimas;	42,5	48,6	24,0	87,0	42,5
Kritinis mąstymas;	37,5	24,3	29,0	32,0	50,0
Kūrybiškumas;	32,5	51,4	65,0	41,0	75,0
Darbo įgūdžiai su žmonėmis;	30,0	32,4	53,0	68,0	57,5
Bendradarbiavimas;	52,5	48,64	41,0	64,0	40,0
Emocinis intelektas;	20,0	21,6	12,0	23,0	7,5

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

Nuomonės turėjimas ir sprendimo priėmimas;	25,0	18,9	29,0	51,0	17,5
Orientacija į paslaugumą/tarnystę	5,0	10,8	12,0	27,0	7,5
Derybiniai įgūdžiai;	35,0	27,0	24,0	29,0	2,5
Pažinimo/kognityvinis lankstumas;	20,0	10,8	12,0	14,0	0,0

23 lentelėje pateikiami duomenys apie darbdavių manymu būsimas aktualiausias kompetencijas.

Klaipėdos valstybinės kolegijos studentų apklaustieji darbdaviai mano, jog bendradarbiavimo (52,5 proc.), kompleksinio problemų sprendimo (42,5 proc.) ir kritinio mąstymo (37,5 proc.) kompetencijos bus aktualiausios mūsų darbo rinkai.

Vilniaus kolegijos studentų apklaustieji darbdaviai mano, jog kūrybiškumo (51,4 proc.), kompleksinio problemų sprendimo (48,6 proc.) ir bendradarbiavimo (48,64 proc.) kompetencijos bus aktualiausios mūsų darbo rinkai.

Šiaulių valstybinės kolegijos studentų apklaustieji darbdaviai mano, jog kūrybiškumo (65 proc.), darbo įgūdžių su žmonėmis (53 proc.) ir bendradarbiavimo (41 proc.) kompetencijos bus aktualiausios mūsų darbo rinkai.

Alytaus kolegijos studentų apklaustieji darbdaviai mano, jog kompleksinio problemų sprendimo (87 proc.), darbo įgūdžių su žmonėmis (68 proc.) ir bendradarbiavimo (64 proc.) kompetencijos bus aktualiausios mūsų darbo rinkai.

Utenos kolegijos studentų apklaustieji darbdaviai mano, jog kūrybiškumo (75 proc.), kritinio mąstymo (50 proc.) ir kompleksinio problemų sprendimo (64 proc.) kompetencijos bus aktualiausios mūsų darbo rinkai.

Galima teigti, kad darbdaviai išskiria kaip aktualiausias kompetencijas tokias, kurios yra reikalingos bendraujant su klientais, sprendžiant įvairias problemas, ieškant sprendimų idėjų/projektų įgyvendinimui.

24 lentelė

Kalbų aktualumas įsidarbinant/dirbant XXI amžiaus darbo rinkoje

Kalba	Klaipėda, %	Vilnius, %	Šiauliai, %	Alytus, %	Utena, %
Anglų kalba;	97,5	91,9	88,0	98,0	42,5
Rusų kalba;	72,5	62,2	65,0	82,0	50,0
Vokiečių kalba;	40,0	32,4	41,0	42,0	5,0
Prancūzų kalba;	7,5	13,5	0,0	31,0	0,0
Lenkų kalba;	5,0	27,0	0,0	12,0	0,0
Kinų kalba;	30,0	32,4	12,0	2,0	0,0
Skandinavų kalbų grupės kalbos;	20,0	29,8	18,0	18,0	2,5
Kita.	0,0	2,7	0,0	5,0	0,0

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

24 lentelėje pateikiami duomenys apie kalbų aktualumą įsidarbinant/dirbant XXI amžiaus darbo rinkoje.

Pasak, Klaipėdos valstybinės kolegijos (97,5 proc.), Vilniaus kolegijos (91,2 proc.), Šiaulių valstybinės kolegijos (88 proc.) ir Alytaus kolegijos (98 proc.) studentų apklaustų darbdavių, įsidarbinant/darbinantis aktualiausia būtų mokėti anglų kalbą, kai tuo tarpu Utenos kolegijos (42,5 proc.) studentų apklaustiems darbdaviams anglų kalba yra antra pagal aktualumą. Aktualiausia užsienio kalba Utenos kolegijos (50 proc.) studentų apklaustiems darbdaviams būtų rusų kalba. Pastebima, kad dominuoja standartinis aktualiausių kalbų trejetukas, t. y. anglų, rusų ir vokiečių kalbos. Taip pat pastebima, kad išryškėjo poreikis mokėti kinų (Klaipėda 30 proc., Vilnius 32,4 proc.) ir skandinavų (Klaipėda 20 proc., Vilnius 29,8 proc.) kalbas.

25 lentelė

Kompetencijų svarbos, pobūdžio lygmens priklausymą nuo įmonės dydžio, veiklos pobūdžio, darbuotojo užimamų pareigų

Teiginys	Klaipėda, %	Vilnius, %	Šiauliai, %	Alytus, %	Utena, %
Įmonės dydžio	25,0	35,1	18,0	23,0	7,5
Įmonės veiklos pobūdžio	67,5	78,4	41,0	48,0	42,5
Darbuotojo užimamų pareigų	5,75	81,1	47,0	89,0	45,0
Kita	5,0	8,1	12,0	0,0	2,5

25 lentelėje pateikiami duomenys apie kompetencijų svarbos, pobūdžio lygmens priklausymą nuo įmonės dydžio, veiklos pobūdžio, darbuotojo užimamų pareigų.

Klaipėdos valstybinės kolegijos (67,5 proc.) ir Utenos kolegijos (42,5 proc.) studentų apklausti darbdaviai mano, jog kompetencijų svarba, pobūdžio lygmuo labiausiai priklauso nuo įmonės veiklos pobūdžio, o Vilniaus kolegijos (81,1 proc.), Šiaulių valstybinės kolegijos (47 proc.), Alytaus kolegijos (89 proc.) – nuo darbuotojų užimamų pareigų.

26 lentelė

Esamų/būsimų darbuotojų bendrųjų kompetencijų ugdymas

Teiginys	Klaipėda, %	Vilnius, %	Šiauliai, %	Alytus, %	Utena, %
Šeima	42,5	64,9	53,0	87,0	5,0
Aukštoji mokykla	32,5	69,5	59,0	91,0	65,0
Darbdavys	25,0	43,2	0,0	68,0	5,0
Pats žmogus	82,5	83,8	47,0	84,0	25,0

26 lentelėje pateikiami duomenys apie esamo/būsimo darbuotojų bendrųjų kompetencijų ugdymą.

Klaipėdos valstybinės kolegijos (82,5 proc.) ir Vilniaus kolegijos (83,8 proc.) studentų apklaustieji darbdaviai mano, jog ugdyti būsimo/esamo darbuotojo bendrąsias kompetencijas turi pats

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

žmogus, o Šiaulių valstybinės kolegijos (59 proc.), Alytaus kolegijos (91 proc.), Utenos kolegijos (65 proc.) – aukštoji mokykla.

2.4. XXI amžiaus kompetencijų poreikio ir pasiūlos tyrimas: dokumentų analizė

Išanalizavus aukštojo mokslo įstaigų studijų aprašus (27 lentelė), gauti rezultatai parodė, jog aukštojo mokslo įstaigose yra ugdomos visos bendrosios kompetencijos, tačiau aukštojo mokslo įstaigose daugiausiai dėmesys atkreipiamas į bendravimo gimtąja kalba (100 proc.) ir atsakingumo (100 proc.) kompetencijų plėtotę. Aukštojo mokslo įstaigų įgyvendinamose studijų programose taip pat nemažai dėmesio skiriama bendravimo užsienio kalba (91,5 proc.), skaitmeninio raštingumo (97,5 proc.) ir mokymosi mokytis (93,2 proc.) kompetencijų plėtotei. Aukštojo mokslo įstaigų įgyvendinamose programose mažiausiai dėmesio skiriama kultūrinio sąmoningumo ir raiškos (80,5 proc.) kompetencijos plėtotei.

Darbdaviai kaip aktualiausią kompetenciją išskiria socialinio ir pilietinio aktyvumo (92,6 proc.) kompetenciją, o mažiausiai aktualiomis laiko skaičiavimo ir tikslųjų bei gamtos mokslų (23,9 proc.) ir kultūrinio sąmoningumo ir raiškos (23,5 proc.) kompetencijas. Verta atkreipti dėmesį, jog nors darbdaviai aktualiausia laiko socialinio ir pilietinio aktyvumo kompetenciją, tačiau aukštojo mokslo įstaigų įgyvendinamose programose šiai kompetencijai (83 proc.) skiriama mažiau dėmesio. Pastebima, kad tų kompetencijų (bendravimo gimtąja kalba ir atsakingumo), kurioms aukštojo mokslo įstaigų įgyvendinamose programose skiriama daugiausia dėmesio jų plėtotei, darbdaviai nelaiko aktualiausiomis. Nors buvo minėta, jog darbdaviai nelaiko atsakingumo kompetencijos (84,3 proc.) aktualiausia, tačiau teikia didžiausią prioritetą (64,74 proc.). Taip pat pastebima, jog nors darbdaviai socialinio ir pilietinio aktyvumo kompetenciją įvardina kaip aktualiausią, tačiau teikia mažiausią prioritetą (7,84 proc.).

Studentai didžiausią prioritetą teikia bendravimo gimtąja kalba (65 proc.) kompetencijai, kuri 100 proc. plėtojama aukštojo mokslo įstaigų įgyvendinamose programose.

Taigi apibendrinant galima teigti, kad tyrimo metu pastebima dermė tarp analizuojamų XXI amžiaus bendrųjų kompetencijų įvertinant tai ko nori studentai, ko tikisi iš jų darbdaviai ir tai ką deklaruoja siūlančios aukštosios mokyklos.

Išvados

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

Apibendrinant empirinių tyrimų rezultatus galima teigti, kad pastebima dermė tarp analizuojamų XXI amžiaus bendrųjų kompetencijų įvertinant tai ko nori studentai, ko tikisi iš jų darbdaviai ir tai ką deklaruoja siūlančios aukštosios mokyklos. Studentai didžiausią prioritetą teikia bendravimo gimtąja kalba (65 proc.) kompetencijai, kuri 100 proc. plėtojama aukštojo mokslo įstaigų įgyvendinamose programose. Darbdaviai kaip aktualiausia kompetenciją išskiria socialinio ir pilietinio aktyvumo (92,6 proc.) kompetenciją, o mažiausiai aktualiomis laiko skaičiavimo ir tikslųjų bei gamtos mokslų (23,9 proc.) ir kultūrinio sąmoningumo ir raiškos (23,5 proc.) kompetencijas. Verta atkreipti dėmesį, jog nors darbdaviai aktualiausia laiko socialinio ir pilietinio aktyvumo kompetenciją, tačiau aukštojo mokslo įstaigų įgyvendinamose programose šiai kompetencijai (83 proc.) skiriama mažiau dėmesio. Pastebima, kad tų kompetencijų (bendravimo gimtąja kalba ir atsakingumo), kurioms aukštojo mokslo įstaigų įgyvendinamose programose skiriama daugiausia dėmesio jų plėtotei, darbdaviai nelaiko aktualiausiomis. Nors buvo minėta, jog darbdaviai nelaiko atsakingumo kompetencijos (84,3 proc.) aktualiausia, tačiau teikia didžiausią prioritetą (64,74 proc.). Taip pat pastebima, jog nors darbdaviai socialinio ir pilietinio aktyvumo kompetenciją įvardina kaip aktualiausia, tačiau teikia mažiausią prioritetą (7,84 proc.). Išanalizavus aukštojo mokslo įstaigų studijų aprašus nustatyta, jog aukštojo mokslo įstaigose yra ugdomos visos bendrosios kompetencijos, tačiau aukštojo mokslo įstaigose daugiausiai dėmesys atkreipiamas į bendravimo gimtąja kalba (100 proc.) ir atsakingumo (100 proc.) kompetencijų plėtotę. Aukštojo mokslo įstaigų įgyvendinamose studijų programose taip pat nemažai dėmesio skiriama bendravimo užsienio kalba (91,5 proc.), skaitmeninio raštingumo (97,5 proc.) ir mokymosi mokyti (93,2 proc.) kompetencijų plėtotei. Aukštojo mokslo įstaigų įgyvendinamose programose mažiausiai dėmesio skiriama kultūrinio sąmoningumo ir raiškos (80,5 proc.) kompetencijos plėtotei.

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

Simboliai: + (suteikiama kompetencija), - (nesuteikiama kompetencija), N (nevykdoma studijų kryptis)

Studijų kryptių grupės pavadinimas	Studijų krypties pavadinimas	Kompetencijos									
		Bendravimo gimtąja kalba	Bendravimo užsienio kalba	Skaičiavimo ir tikslųjų bei gamtos mokslų	Skaitmeninio raštingumo	Mokymosi mokytis	Socialinio ir pilietinio aktyvumo	Iniciatyvos ir verslumo	Kultūrinio sąmoningumo ir raiškos	Atsakingumo	Pastaba
Informatikos mokslai	Informatika										
	Informatika	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Informacijos sistemos	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Telekomunikacijų sistemos	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Kompiuterių sistemos	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Programų sistemos	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Informatikos inžinerija										
	Informatikos inžinerija	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Informatikos inžinerija	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Informacinių sistemų inžinerija	+	+	-	+	+	-	-	-	+	
	Kompiuterinių tinklų administravimas	+	+	+	+	+	-	-	-	+	
	Multimedija, dizainas ir leidybos technologijos	+	+	+	+	+	-	-	-	+	
	Multimedijos technologijos	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Informacinių sistemų technologijos	+	+	+	+	+	-	-	-	+	
	Informacinių sistemų technologijos	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Fiziniai mokslai	Chemija										
	Cheminė analizė	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Inžinerijos mokslai	Aplinkos inžinerija										
	Aplinkos apsaugos inžinerija	+	-	-	+	+	+	-	+	+	
	Aplinkos apsauga	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Matavimų inžinerija										
Geodezija	+	+	+	+	+	+	+	+	+		

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

	Statybos inžinerija										
	Statyba	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Statyba	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Statinių inžinerinės sistemos	+	+	+	+	+	-	-	-	+	
	Mechanikos inžinerija										
	Mechanikos inžinerija	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Elektros inžinerija										
	Elektros ir automatikos inžinerija	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Automatikos ir elektros inžinerija	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Elektronikos inžinerija	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Elektros energetika	+	+	-	+	+	-	-	-	+	
	Transporto inžinerija										
	Automobilių transporto inžinerija	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Automobilių transporto inžinerija	+	+	+	+	+	-	-	-	+	
	Transporto logistikos inžinerija	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Automobilių techninis eksploatavimas	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Autotransporto elektronika	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Transporto logistikos technologijos	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Technologijų mokslai	Polimerų ir tekstilės technologijos										
	Mados technologijos ir verslas	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Aprangos dizainas ir technologijos	+	+	-	-	+	+	-	-	+	
	Maisto technologijos										
	Maisto technologijos	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Maisto technologija	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Maisto produktų technologijos	+	+	+	+	+	-	-	-	+	
Sveikatos mokslai	Burnos priežiūra										
	Burnos higiena	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Burnos higiena	+	+	-	+	-	+	+/-	-	+	
	Burnos higiena	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Odontologinė priežiūra	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Odontologinė priežiūra	+	+	-	+	-	-	-	-	+	
	Reabilitacija										
Kineziterapija	+	+	+	+	+	+	+	+	+		

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

	Kineziterapija	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Kineziterapija	+	+	-	+	+	+	-	+	+	
	Kineziterapija	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Ergoterapija	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Mityba										
	Dietetika	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Dietetika	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Sauga ir akušerija										
	Bendrosios praktikos slauga	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Bendrosios praktikos slauga	+	+	+	+	+	+	-	-	+	
	Bendrosios praktikos slauga	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Bendrosios praktikos slauga	+	+	-	+	-	-	-	+	+	
	Bendrosios praktikos slauga	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Medicinos technologijos										
	Biomedicininė diagnostika	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Radiologija	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Dantų technologija	+	-	-	+	+	-	-	-	+	
	Kosmetologija										
	Grožio terapija	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Higieninė ir dekoratyvinė kosmetologija	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Kosmetologija	+	+	-	+	+	-	+	-	+	
	Kosmetologija	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Veterinarijos mokslai	Veterinarija										
	Veterinarija	+	-	+	+	+	+	+	+	+	
Žemės ūkio mokslai	Žemės ūkis										
	Agroverslo technologijos	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Žemės ūkio technologija	+	+	-	+	+	-	+	-	+	
Socialiniai mokslai	Socialinis darbas										
	Socialinis darbas	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Socialinis darbas	+	-	-	+	+	+	+	+	+	
	Socialinis darbas	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Informacijos paslaugos										
	Informacijos valdymas	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Komunikacija										

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

	Organizacijos komunikacija	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Teisė	Teisė										
	Teisė	+	+	-	+	-	+	-	-	+	
Verslo ir viešoji vadyba	Verslas										
	Logistikos vadyba	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Ištaigų ir įmonių administravimas	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Ištaigų ir įmonių administravimas	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Finansai	+	+	+	-	+	+	+	+	+	
	Finansai	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Verslo vadyba	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Transporto ir logistikos verslas	+	+	+	+	+	-	+	-	+	
	Transporto verslas	+	-	+	+	-	+	+	-	+	
	Investicijos ir draudimas	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Kultūrinės veiklos vadyba	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Kūrybiškumas ir verslo inovacijos (anglų kalba)	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Bankininkystė	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Reklamos vadyba	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Ryšiai su visuomene	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Tarptautinė prekyba	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Tarptautinis verslas	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Tarptautinis verslas	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Verslo ekonomika	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Vadyba										
	Ištaigų ir įmonių administravimas	+	+	+	+	+	-	+	-	+	
	Ištaigų ir įmonių administravimas	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Verslo vadyba	+	+	+	+	+	-	+	+	+	
	Verslo vadyba	+	-	-	+	-	-	+	-	+	
	Gamyba ir logistikos vadyba	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Finansai										
	Finansai	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Apskaita										
Buhalterinė apskaita	+	+	+	-	+	+	+	+	+		
Buhalterinė apskaita	+	+	+	+	+	-	-	-	+		

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

	Buhalterinė apskaita	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Buhalterinė apskaita	+	-	-	+	+	-	+/-	-	+	
	Buhalterinė apskaita	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Turizmas ir poilsis										
	Sveikatingumo paslaugų vadyba	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Sveikatingumo vadyba	+	+	-	+	-	-	+	+	+	
	Viešbučių ir restoranų verslas	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Turizmo vadyba	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Turizmo administravimas	+	+	+	-	+	+	+	+	+	
	Turizmo ir viešbučių administravimas	+	+	-	+	-	-	+/-	+	+	
	Turizmas ir viešbučiai	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Ugdymo mokslai	Pedagogika										
	Ikimokyklinė ir priešmokyklinė pedagogika	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Pradinio ugdymo pedagogika	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Vaikystės pedagogika	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Socialinė pedagogika	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Socialinė pedagogika	+	-	-	+	+	+	+	+	+	
	Vertimas										
	Lietuvių gestų kalbos vertimas	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Menai	Dizainas										
	Mados dizainas	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Šukuosenų dizainas	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Įvaizdžio dizainas	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Muzika										
	Populiarioji muzika	+	-	-	+	+	+	+	+	+	
	Teatras										
	Muzikinis teatras	+	-	-	+	+	+	+	+	+	
	Kraštovaizdžio architektūra										
	Kraštovaizdžio dizainas	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Kompetencijos ugdymo aukštojo mokslo įstaigos įgyvendinamose studijų programose procentas	100	91,5	83,0	97,5	93,2	83,0	82,2	80,5	100	
	Darbdavių įvardinamos aktualiomis bendrosios kompetencijos, proc.	72,8	73,0	23,9	60,5	44,7	92,6	54,1	23,5	84,3	-
	Kompetencijos, kurioms darbdaviai teikia prioritetą, proc.	45,98	48,54	18,86	37,18	34,1	7,84	35,2	7,86	64,74	-

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

Kompetencijos, kurioms studentai teikia prioritetą, proc.	65,0	50,1	41,3	51,6	43,8	45,9	44,2	45,1	52,7	-
--	-------------	------	------	------	------	------	------	------	------	---

Literatūros sąrašas

1. BARYNIENĖ, J., 2015. XXI a. iššūkis: kokios jūsų kompetencijos padės rasti darbą? [žiūrėta 2017 m. birželio 17 d.]. Prieiga per: <<http://www.verslasnaujai.lt/xxi-a-issukis-kokios-jusu-kompetencijos-pades-rasti-darba/840>>.
2. BĖKŠTA, A., 2015. Mokymosi mokytis kompetencija strateginiuose dokumentuose. Savišvieta, 2015, Nr.1, p. 16-39, [žiūrėta 2017 m. birželio 20 d.]. Prieiga per: <<http://www.lssa.smm.lt/lt/wp-content/uploads/2015/04/Mokymosi-mokytis-kompetencija-strateginiuose-dokumentuose.pdf>>.
3. Bendrųjų kompetencijų lavinimo plėtra ir tyrimai Vokietijoje. [interaktyvus] [žiūrėta 2017 m. birželio 18 d.]. Prieiga per: <<http://sbk.vdu.lt/wp-content/uploads/2015/01/BK-patirtis-Vokietijoje.pdf>>.
4. BERESNEVIČIŪTĖ, V., POVILIŪNAS, A. ir ŽILIUKAITĖ, R., 2011. Profesinės veiklos lauko tyrimo metodika. Vilnius: Vilniaus universitetas. ISBN 978-9955-526-81-0
5. BERESNEVIČIŪTĖ, V., POVILIŪNAS, A. ir ŽILIUKAITĖ, R., 2012. Profesinės veiklos lauko tyrimas. Vilnius: Vilniaus universitetas. ISBN 978-9955-526-90-2
6. Council conclusions of 11 May 2010 on competences supporting lifelong learning and the 'New skills for new jobs' initiative (2010/C 135/03) [žiūrėta: 2017-06-24] Prieiga per: <<http://www.elgpn.eu/elgpndb/files/server/files/47>>
7. DIF, M'Hamed., n.d. Development of key competences and continuing education of adults in France [interaktyvus]. BETA/Céreq Alsace, University of Strasbourg. [žiūrėta 2017 m. birželio 22 d.]. Prieiga per: <<http://sbk.vdu.lt/wp-content/uploads/2015/01/Suaugusiųjų-BK-Prancūzijoje.pdf>>.
8. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų. (2006/962/EC). [žiūrėta: 2017-06-24] Prieiga per: <[http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com\(2005\)0548/com_com\(2005\)0548_lt.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com(2005)0548/com_com(2005)0548_lt.pdf)>
9. GEDVILAS, P., 2016, Suaugusiųjų bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų ugdymosi plėtotė Lietuvoje: daktaro disertacija. Kaunas: VDU.
10. GEDVILIENĖ, G. ir STANIULEVIČIENĖ, D., 2014. Mokytis kompetencijos samprata šiuolaikinėje visuomenėje. Ugdymo veiksniai mokymo(si) kontekste globalizacijos sąlygomis: mokslinių straipsnių rinkinys, p. 102-122. ISBN 978-609-8074-33-4.
11. GEDVILIENĖ, G., BORTKEVIČIENĖ, V., TŪTLYS, V., VAIČIŪNIENĖ, V., STANCIKAS, E., STANIULEVIČIENĖ, D., KRIVICKIENĖ, V., VAITKEVIČIUS, R., GEDVILAS, p. 2015. Suaugusiųjų bendrųjų kompetencijų plėtra. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas. „Versus aureus“ leidykla, ISBN 978-609-467-145-6.
12. Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas, 2016, [žiūrėta 2017 m. birželio 19 d.]. Prieiga per: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/1a9058e049b311e6b5d09300a16a686c>>
13. Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas, 2016, [žiūrėta 2017 m. birželio 21 d.]. Prieiga per: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/017be8f0946e11e69ad4c8713b612d0f>>
14. Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymas, 2008, [žiūrėta 2017 m. birželio 20 d.]. Prieiga per: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.44FA08A7226F/MrAIVBKaBL>>
15. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011, [žiūrėta 2017 m. birželio 20 d.]. Prieiga per: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9A3AD08EA5D0/TAIS_458774>

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

16. Mokymosi visą gyvenimą memorandumas. [žiūrėta: 2017-06-24] Prieiga per: <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/policystrategies_en.htm>
17. Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija, 2008, [žiūrėta 2017 m. birželio 23 d.]. Prieiga per: <<https://www.e-tar.lt/acc/legalAct.html?documentId=TAR.BCAEABD601EC>>
18. Nacionalinės kvalifikacijų sandaros aprašas, 2010, [žiūrėta 2017 m. birželio 23 d.]. Prieiga per: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.372306>>
19. STANCIKAS, E., 2015. Kultūrinio sąmoningumo ugdymas. Tiltai, nr.1, p. 127-139. ISSN 2351-6569.
20. STONIENĖ, A., MARTINKIENĖ, J., ŠAKIENĖ, H., ROMERYTĖ-ŠEREIKIENĖ, R., 2009. Studentų kompetencijų tobulinimas verslo praktinio mokymo firmose. Vadyba Journal of Management, Nr.2 (14).
21. Studijų kryptų aprašai, [žiūrėta 2017 m. birželio 26 d.]. Prieiga per: <<http://www.skvc.lt/default/lt/kokybes-uztikrinimas/krypciu-aprasai>>
22. Švietimo ir mokslo ministerija, 2013, Mokėjimo mokytis kompetencija: sampratos ir ugdymas. Švietimo problemos analizė, Nr.16 (102). Prieiga per internetą [2017-06-14]: <http://www.sac.smm.lt/wp-content/uploads/2016/01/bs_Mokejimo-mokytiskompetencija-sampratos-ir-ugdymas-2013-12.pdf>.
23. Švietimo ir mokslo ministerija, 2015, Ką moka suaugusieji ir kokių kompetencijų jiems trūksta?. Švietimo problemos analizė, Nr.6 (130). Prieiga per internetą [2017-06-14]: <<http://www.kpmc.lt/kpmc/wp-content/uploads/2016/02/6.pdf>>.
24. Tarybos 2007 lapkričio 15 d Rezoliucija dėl “naujų gebėjimų naujoms darbo vietoms” (2007/C 290/01) [žiūrėta: 2017-06-24] Prieiga per: <http://publications.europa.eu/resource/ellar/b/034348b-8112-4489-9709-69ea0afcdad4.0013.02/DOC_1>
25. TUNING projektas „Europos švietimo struktūrų suderinimas“. 2010. p.21-23 [žiūrėta: 2017-06-24] Prieiga per: <http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/documents/Lithuanian_version.pdf>
26. TŪTLYS, V. ir BORTKEVIČIENĖ, V., 2014. Verslumo kompetencijos ir įsidarbinamumo sąveika pokrizinės ekonomikos ir visuomenės sąlygomis. Ugdymo veiksniai mokymo(si) kontekste globalizacijos sąlygomis: mokslinių straipsnių rinkinys, p. 102-122. ISBN 978-609-8074-33-4.
27. TŪTLYS, V., GEDVILIENĖ, G., VAIČIŪNIENĖ, V., BORTKEVIČIENĖ, V., STANCIKAS, E., STANIULEVIČIENĖ, D., KRIVICKIENĖ, V., 2015, Ko ir kaip mokytis, siekiant įsidarbinti, sėkmingai dirbti ir prasmingai gyventi. Kaunas: Versus aureus.
28. VAIČIŪNIENĖ, V. ir LIORANCAITĖ-ŠUKIENĖ, A., 2014. Kalbinių kompetencijų ir profesinio, asmeninio bei visuomeninio tobulėjimo dermė darbo rinkos procesuose. Ugdymo veiksniai mokymo(si) kontekste globalizacijos sąlygomis: mokslinių straipsnių rinkinys, p. 294-312. ISBN 978-609-8074-33-4.
29. Valstybės pažangos strategija Lietuva 2030, [žiūrėta 2017 m. birželio 21 d.]. Prieiga per: <<http://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/2030.pdf>>
30. Valstybinė švietimo 2013 – 2022 metų strategija, 2013, [žiūrėta 2017 m. birželio 20 d.]. Prieiga per: <http://www.sac.smm.lt/wp-content/uploads/2016/02/Valstybine-svietimo-strategija-2013-2020_svietstrat.pdf>
31. VAŠČENKIENĖ, O., MOTIEJŪNIENĖ, E., 2012, Kompetencijų ugdymas. Metodinė knyga mokytojui. Prieiga per internetą [2017-06-15]: <<http://www.ugdome.lt/kompetencijos-5-8/wp-content/uploads/2012/03/Finalinisleidinio-variantas.pdf>>.
32. Vidurinio ugdymo bendrosios programos, 2011, [žiūrėta 2017 m. birželio 22 d.]. Prieiga per: <http://www.upc.smm.lt/suzinokime/bp/2011/Bendrosios_kompetencijos_10_priedas.pdf>

Tyrimą finansavo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

33. ZUBRICKIENĖ, I., ADOMAITIENĖ, J., 2016, Suaugusiųjų bendrųjų kompetencijų plėtojimas projektų metodu. *Andragogika*, Nr.1 (7). Prieiga per internetą [2017-06-16]: <<http://sbk.vdu.lt/wp-content/uploads/2014/05/3954711026810001000.pdf>>.